

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Volný čas dětí na Liberecku a jeho proměny v čase

Diplomová práce

Studijní program: N7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505T008 – Vychovatelství
Autor práce: **Bc. Markéta Šturmová**
Vedoucí práce: Mgr. Helena Picková, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta Šturmová**
Osobní číslo: **P16000658**
Studijní program: **N7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Vychovatelství**
Název tématu: **Volný čas dětí na Liberecku a jeho proměny v čase**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1) Cíl

- analýza vybraných volnočasových institucí v libereckém regionu
- komparace možností trávení volného času dětí v 80. letech 20. století a v současnosti

2) Metody

- rešerše volnočasových zařízení na Liberecku
- komparativní analýza volnočasových zařízení

3) Požadavky

- prostudovat odbornou literaturu k danému tématu, vyhledat historické prameny
- provést rešerši nabídek institucí, které zajišťovaly volný čas dětí v 80. letech 20. století
- provést komparaci s nabídkami volnočasových institucí po roce 2010

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., & Pávková, J. (2008). Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. (Vyd. 1., 239 s.) Praha, Czechia: Portál.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha : Portál, 2004. 176 s. ISBN: 80-7178-927-5

KAPLÁNEK, M. (2012). Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase. (Vyd. 1., 175 s.) Praha, Czechia: Portál.

MASARIK, Pavol, MASARIKOVÁ, Anna. Vybrané kapitoly z pedagogiky volného času. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2002. 204 s. ISBN: 80-968735-0

PÁVKOVÁ, Jiřina. et al. Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha : Portál, 2001. 231 s. ISBN: 80-7178-711-6

PŘADKA, Milan. Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. Brno : Ped.fak. MU, 1999. 95 s. ISBN: 80-210-2033-4

VÁŽANSKÝ, Mojmír. Základy pedagogiky volného času. Brno : Print-Typia, 2001. 179 s. ISBN: 80-86384-00

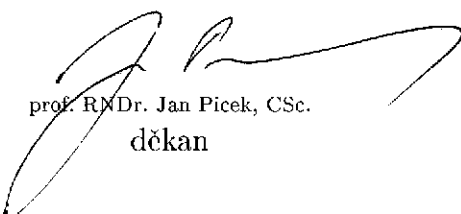
Vedoucí diplomové práce:

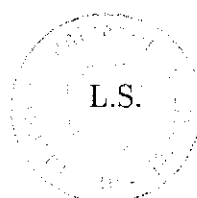
Mgr. Helena Picková

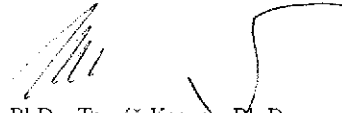
Centrum praktické přípravy

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **22. května 2019**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasperek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 20. prosince 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

24. 6. 2019

Bc. Markéta Šturmová

Poděkování

Ráda bych poděkovala zejména vedoucí své diplomové práce, paní doktorce Mgr. Heleně Pickové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, připomínky a čas, který mi věnovala. Poděkování patří všem ředitelkám organizací a pamětnicím, které jsem při svém výzkumu navštívila a měla možnost s nimi udělat rozhovor. Další díky patří zaměstnancům Státního okresního archivu Liberec a Státního okresního archivu Jablonec nad Nisou. V poslední řadě také děkuji mé rodině a blízkým, kteří mi byli oporou nejen při psaní diplomové práce, ale i v průběhu celého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá volným časem dětí a jeho proměnou v čase. Přináší obraz vybraných volnočasových organizací před rokem 1989 a v současnosti. Teoretická část vymezuje pojem volný čas, jeho historii a funkci v dnešní lidské společnosti. V praktické části je nastíněna činnost tří vybraných volnočasových institucí z Libereckého kraje. Sleduje nabídku a spektrum zájmové činnosti před rokem 1989 a nyní. Na závěr je provedena komparace činností v těchto dvou obdobích. Práce je rozšířena o rozhovory s pamětníci.

Klíčová slova

volný čas, volnočasová organizace, zájmový útvar, soutěž, děti

Annotation

This diploma thesis deals with the leisure time activities of children and their changes in time. It brings a picture of selected leisure time organizations before 1989 and today. The theoretical part defines the concept of leisure time, its history and function in today's (human) society. The practical part outlines the activities of three selected leisure time institutions from the Liberec region. It follows the offer and spectrum of leisure activities before 1989 and now. Finally, the comparison of activities in these two periods is made. The work is extended with interviews with witnesses.

Keywords

leisure time, leisure time organization, interest unit, competition, children

OBSAH

ÚVOD	13
TEORETICKÁ ČÁST	15
1 Definice volného času	15
2 Historie volného času	17
3 Funkce volného času	21
4 Výchova ve volném čase	23
4.1 Cíle a podmínky a prostředky výchovy ve volném čase	24
5 Zhodnocování volného času	26
5.1 Počátky volného času v rodině	26
5.1.1 Volnočasové aktivity v období školní docházky	27
5.1.2 Možnosti současných škol ve volném čase	28
6 Osobnost pedagoga volného času	32
6.1 Zvláštnosti práce pedagoga volného času a vychovatele	32
6.2 Osobnostní charakteristiky pedagogů volného času a vychovatelů	33
PRAKTICKÁ ČÁST	36
7 Cíl a metodologie šetření	36
7.1 Výzkumné otázky	36
7.2 Metodologie výzkumného šetření	36
8 Dům dětí a mládeže Větrník	38
8.1 Činnost do roku 1989	38
8.1.1 Zájmová činnost	38
8.1.2 Zaměstnanci	45
8.1.3 Přírodovědné oddělení	45
8.1.4 Severáček	48
8.2 Současnost	48
8.2.1 Zájmová činnost	48
8.2.2 Zaměstnanci	51
8.2.3 V-klub	52
8.2.4 Parlament Mladých	52
8.2.5 Viva Liberec	53
8.2.6 Loutkové divadlo Spojáček	53
8.3 Porovnání činnosti před rokem 1989 a současné činnosti	53
9 Středisko volného času Vikýř	56
9.1 Činnost Vikýře před listopadem roku 1989 a jeho prožívání listopadových událostí	56
9.1.1 Zájmová činnost	56

9.1.2	Zaměstnanci	61
9.1.3	Listopad 1989 ve Vikýři.....	61
9.2	Současnost.....	61
9.2.1	Zájmová činnost.....	62
9.2.2	Zaměstnanci	65
9.2.3	Vikyhlas a Projekt Vikyhrdinové	66
9.3	Porovnání činnosti před rokem 1989 a současné činnosti	66
10	Středisko volného času Tanvald.....	69
10.1	Činnost Střediska volného času před rokem 1989.....	69
10.1.1	Zájmová činnost.....	69
10.1.2	Zaměstnanci	71
10.2	Současnost.....	71
10.2.1	Zájmová činnost.....	71
10.2.2	Zaměstnanci	74
10.2.3	Volnočasový klub a Batoláček	74
10.3	Porovnání činnosti před rokem 1989 a současné činnosti	75
11	Diskuze.....	77
12	Závěr	80
13	Seznam použitých zdrojů	82
14	Přílohy	87

Seznam ilustrací

Obrázek 1: Propagační materiál ODPM, 1980, (zdroj: ODPM, Plán činnosti, 1983)....	42
Obrázek 2: Plakát příležitostné činnosti ODPM, květen 1980, (zdroj: ODPM, Plán činnosti, 1983)	44
Obrázek 3: Dívky ze zájmového útvaru Nisanka, 1988, (zdroj: MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1988)	59
Obrázek 4: Karneval, 1989, (zdroj: MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1989)	59
Obrázek 5: Přehlídka na den dětí, 1989, (zdroj: MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1989).....	60

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Přehled oddělení ODPM, 1957-1958</i>	39
<i>Tabulka 2: Přehled oddělení ODPM, 1973-1974</i>	40
<i>Tabulka 3: Přehled oddělení ODPM, 1983-1984</i>	42
<i>Tabulka 4: Přehled oddělení MěDPM, 1988-1989</i>	57
<i>Tabulka 5: Přehled oddělení MěDPM, 1989-1990</i>	58

Seznam použitých zkratk a symbolů

Atd. – A tak dále

DDM – Dům dětí a mládeže

KSČ – Komunistická strana Československa

MěDPM – Městský dům pionýrů a mládeže

MNV – Místní národní výbor

MŠ – Mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství

např: – například

ODPM – Okresní dům pionýrů a mládeže

OF – Občanské fórum

PML – Parlament mladých Liberec

PO – Pionýrská organizace

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SVČ – Středisko volného času

ŠD – Školní družina

TO – Turistický oddíl

VŠ – Vysoká škola

ZŠ – Základní škola

ZÚ – Zájmový útvar

ÚVOD

Volný čas byl, je a vždy bude důležitou součástí našich životů. Je to čas, kdy čerpáme novou energii na další pracovní i školní povinnosti. Kdy se můžeme zrelaxovat, nebo naopak vybit při aktivní činnosti. Kdy se něco nového učíme, poznáváme, sbíráme inspiraci, nebo třeba nacházíme nové přátele.

Pánem volného času jsme pouze my sami. Můžeme ho trávit doma, na cestách, v přírodě, nebo třeba ve fitnesscentru. Můžeme ho trávit osamoceně, nebo s rodinou, či přáteli. Můžeme si jeho náplň utvářet sami, nebo se stát součástí organizované skupiny, kde nám náplň volného času vymyslí někdo jiný. A právě o tom bude pojednávat moje diplomová práce.

Snad každý z nás někdy navštěvoval nějakou volnočasovou organizaci. S velkou pravděpodobností byli součástí nějaké organizace volného času, nebo alespoň nějaké organizované volnočasové skupiny také naši rodiče a prarodiče. Ať to byl pionýr, skaut, lidová škola umění, základní umělecká škola, nebo dnes často používaný název středisko volného času. Všechny ale měly stejný cíl: aktivní, kvalitní a smysluplné trávení volného času dětí a mládeže (dnes už i dospělých a seniorů).

Jak se ale taková organizace od doby, kdy ji navštěvovali naši rodiče proměnila? Jak vypadala tehdy a jak vypadá teď? Rozšířila se, má rozmanitější činnost, nabízí větší množství zájmových útvarů, nepravidelných aktivit, více táborů? Nebo vlivem větší konkurence její činnost spíše upadá? Všechny tyto otázky se snažím zodpovědět ve své diplomové práci.

Diplomová práce nese téma *Volný čas dětí na Liberecku a jeho proměny v čase*. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se čtenář bude moci dozvědět, co to volný čas je, jeho stručnou historii, funkci, hodnotu. Dále kdy se volný čas odehrává, kde je jeho počátek, nebo jaký by měl být pedagog volného času.

V praktické části se budu zabývat třemi organizacemi volného času, sledovat jejich počátky a činnost před rokem 1989 a jejich současnou činnost. Následně se pokusím tyto dvě činnosti porovnat. Při sbírání informací o době před rokem 1989 budu pracovat s dokumenty z archivů: Státní okresní archiv Liberec a Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou, budu procházet výroční zprávy, zprávy o činnosti, novinové články, zápisy z porad a další. Při hledání informací o současném stavu budu pracovat především s internetem-webovými stránkami jednotlivých organizací a jejich facebookovými

stránkami, dále výročními zprávami a propagačními materiály. Nebude chybět ani osobní setkání se současnými řediteli. Součástí praktické části také bude polostrukturovaný rozhovor s pamětníky z každé organizace, který mi pomůže při závěrečné komparaci.

Motivací pro napsání diplomové práce pro mě byl dlouhodobý zájem o historické změny ve společnosti, které nastaly se „sametovou revolucí“. Zajímalo mě, jak moc a jestli vůbec tato změna především vládního systému postupně proměnila volnočasové organizace. Proto bych si v závěru práce ráda odpověděla i na tuto otázku.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Definice volného času

Podle Hofbauera (2004) je volný čas (anglicky leisure time) označován jako čas, „*kdy člověk nevykonává činnosti pod nátlakem závazků*“ (Hofbauer, 2004, str.13) Někdy také bývá označován jako čas, který člověku zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Nejpřesněji a nejúplněji však Hofbauer popisuje volný čas jako činnost, do které člověk vstupuje s o čekávanými, účastní se jí dobrovolně a která mu přináší příjemné zážitky a vnitřní uspokojení.

Obdobně vidí volný čas Průcha a kolektiv (2003): „*Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku)*“ (Průcha, J. a kol. 2003, s. 274)

Ze zahraničních autorů můžeme zmínit slavnou definici francouzského sociologa J. Dumazediera. Ten volný čas definuje jako „*souhrn činností, které může člověk provozovat s plnou libovůlí, buď pro odpočinek nebo pro pobavení, či pro rozvoj svých znalostí nebo nezištné školení, pro svou dobrovolnou účast na společenských záležitostech nebo svobodnou tvůrčí činnost poté, když se uvolnil ze závazků pracovních, rodinných i společenských*“ (Hájek, B. 2004, s. 25)

Spousta a kolektiv (1996) vymezují tento pojem jako veličinu nezbytnou pro svobodu jedince, která má svou hodnotu pouze v poměru k pracovním a mimopracovním činnostem. V tom se shodují i Pávková, Hájek a Hofbauer (2008). Podle nich je volný čas doba, kdy si jedinec může své činnosti vybírat svobodně, dělat je dobrovolně a s radostí. V tomto případě nám pak volný čas a činnosti, jež ho naplňují, přinášejí pocit uspokojení a uvolnění. Pod pojmem volný čas se tak běžně zahrnuje odpočinek, rekreace, zábava, ale i zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná a společensky prospěšná činnost. (Pávková a kol., 2008)

Podle Potměšilové (2010) má volný čas nezanedbatelnou úlohu v lidském životě. Je to doba, která má sloužit k odpočinku a dočerpání energie. Volný čas má jedinec využít k cestování, učení se novým znalostem a setkávání s přáteli. Potměšilová také uvádí, že volný čas jedinec může trávit také nicneděláním.

Dle Slepíčkové (2000) je volný čas doba, kterou má jedinec volnou pro sebe a může s ní volně nakládat podle svého uvážení.

Z těchto definic nám vyplývá, že volný čas máme až tehdy, kdy máme splněné veškeré pracovní či jiné povinnosti. Potom už záleží jen na nás samotných, jak ho budeme trávit. Můžeme zvolit nicnedělání a pasivní odpočinek, nebo naopak tento čas naplnit aktivitami, které nás naplňují – sport, četba, cestování, tanec, kreslení, vzdělávání atd.

2 Historie volného času

Volný čas je již od pradávna součástí života každého člověka. Stejně tak, jako se vyvíjela společnost, se vyvíjel i volný čas a pohled na něj. V dávných dobách však nebyl považován za důležitý, v období prvobytně pospolné společnosti byl brán pouze jako odpočinek po fyzické práci. První úvahy o významu volného času jsou známy z období antického Řecka. Zde byl volný čas označován slovem *scholé*, které znamenalo opak od povinností. Toto řecké slovo však nemá s dnešním chápáním volného času nic společného. Řekové ho totiž využívali jako čas, pro čtení knih, diskuze, poslech hudby, filosofii a vědu. (Spousta, V. et al. 1994)

V devátém století s příchodem období středověku se začaly filosofické diskuze nahrazovat vírou v Boha a v rozjímání a diskuzemi s ním. Církev se stává institucí, která jediná ví, které činnosti jsou pro trávení volného času vhodné a které ne. Tento názor u katolické církve vydržel až do roku 1965, kdy církev uznala existenci volného času, jako času pro pohyb, sport, zájmy, cestování a další. (srov. Čihovský, J. in Hodaň, B. 2002, Spousta, V. et al. 1994)

Ve 14. století, tedy v období pozdního středověku, je již znám termín volný čas (spojení přídavného slova volný s nějakými časovými údaji). Tento volný čas byl chápán jako tržní nečinnost a tržní mír obchodníků. Přesto zaznamenáváme postupný růst volného času na úkor práce. (Pávková, J. a kol., 2008)

V období renesance je volný čas zkrácen na minimum – tedy pouze na zotavení po práci, která hraje v životě lidí hlavní roli. Změna nastává až v 17. století, kdy si lidé opět uvědomují důležitost volného času. Ve městech začínají postupně vznikat kluby, spolky, kavárny a společnosti dospělých. Bohatší obyvatelé začínají s výstavbou „víkendových domků“ mimo hradby měst. Příslušníci dělnictva usilují o zkrácení pracovní doby dospělých, mládeže a dětí tak, aby jim zbyl dostatek času na regeneraci pracovních sil. Postupně se tak vytvořil čas i prostor pro činnosti vzdělávacích, divadelních, hudebních a tělovýchovných spolků. Konaly se různé slavnosti a výlety, vznikly čtenářské spolky a dělnické domy. (Pávková, J. a kol. 2008, Čihovský, J. in Hodaň, B. 2002)

Devatenácté století je pro volnočasovou pedagogiku stoletím nejbohatším na velké osobnosti. Mezi nejznámějšími osobnosti tohoto období patřili Jan Jindřich Pestalozzi, katolický kněz a spisovatel Giovanni Bosco a Ernst Thomson Seton. Vliv na tento vývoj měly především hospodářskopolitické změny 19. století a pedagogický

reformismus na jeho konci. Tento rozvoj však postihl především západoevropské státy. Již roku 1901 byl ve Francii přijat zákon o sdružování. Situace v Čechách se od Evropy velmi lišila a vývoj pedagogiky volného času byl zde opožděný. Za zmínku stojí pouze založení Sokola v roce 1862, jediným významným pedagogem volného času – Miroslavem Tyršem. (Pávková, J. a kol. 2008, Přadka, M. 1999)

V období mezi dvěma válkami vznikly v rámci pedagogiky volného času dětí a mládeže dva modely. Model západních evropských zemí a model tehdejšího socialistického bloku. Co se západoevropských zemí týče, iniciátorem byla sdružení dětí, mládeže, dospělých a novátorsky myslících pedagogů. Svoji působnost rozšiřovaly domy mládeže a kultury, ubytovny mládeže, prázdninové kolonie a tábory. Některé z nich se už tehdy sdružily do národních a mezinárodních organizací, jako třeba v roce 1932 sdružení ubytoven mládeže. Jinak tomu bylo v tehdejší Sovětském svazu. Zde byly veškeré volnočasové aktivity pevně v rukou státu a podřízeny státní ideologii. Přesto však toto uspořádání umožňovalo rozvoj zájmové sféry, ve které se mladý člověk mohl relativně svobodně rozhodnout čemu se bude ve volném čase věnovat. Toto vedlo k vzniku sítě nových, všestranně pojatých domů pionýrů a mládeže. (Pávková, J. a kol. 2008)

Meziválečné Československo vyrovnalo svůj historicky opožděný vývoj. Byly zde vybudovány organizace letních táborů sdružení dětí a mládeže a tělovýchovy a sportu pro všechny generace. Dále pokračovala činnost zařízení zdravotních, sociálních a charitativních podporovaných státem a dobrovolnými sdruženími. Stav v Československu se tak přiblížil situaci v dalších zemích. (Pávková, J. a kol. 2008)

Po druhé světové válce zaznamenala pedagogika volného času dynamický rozvoj. Rostl počet zařízení a rozšiřoval se obsah i věkový dosah. Zařízení upevňovala své postavení ve výchově dětí a mládeže i celé společnosti. V nesocialistické části Evropy vzrostl počet hřišť a dalších herních prostor, středisek volného času dětí a mládeže, letních táborů a dalších. Jejich rozvoj podpořily státní orgány svými zákony o mládeži. Dále také pokračovalo působení zařízení dospělých mezi dětmi (muzeí, galerií, zoologických zahrad). Souběžně se také rozvíjela neformální a alternativní hnutí mladých lidí. V Sovětském svazu vývoj pokračoval v rámci předválečného modelu. Nově však při školách vznikala denní zařízení pro děti zaměstnaných rodičů – školní družiny a kluby. Specifikou pro tuto část Evropy se stalo široké budování lidových škol umění. Československé domy dětí a mládeže zařízené pro zájmovou činnost, byly ve své době

dokonce oceňovány západními pedagogy, jako zařízení citlivě přistupující k dětské osobnosti. (Pávková, J. a kol. 2008)

Budování a rozvoj zařízení pokračoval i v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století. V zemích západní Evropy jsou pro toto období typické nové problémy mladé generace, mezi které patřila krize rodiny, častá nezaměstnanost a užívání drog. Pozornost se tak zaměřuje na sociální problémy dětí a mládeže. Vznikla další alternativní hnutí mladých. Vliv hromadných sdělovacích prostředků a konkurenčního boje pronikl a ovlivnil oblast volného času. Západoevropské státy se snaží vytvořit komplexní politiku ke své mladé generaci (různé zákony o mládeži, vytváření ministerstev pro mládež). Přesto však zařízení plnila svoji funkci i v tomto období, a to především pravidelné zájmové činnosti a tábory. Koncem toho období se některé problémy známé ze západní Evropy projeví i u československé mládeže (drogy, AIDS). Nebyly však natolik silné, aby se jimi volnočasová zařízení zabývala. (Pávková, J. a kol. 2008)

V devadesátých letech s zásadně proměnila evropská společnost, což se projevilo i v oblasti volnočasové pedagogiky. Zánikem bipolarity kontinentu se prohloubil proces evropské integrace. Společným východiskem evropského integračního procesu v oblasti volného času dětí a mládeže se stala Úmluva o právech dítěte z 20. listopadu 1989. (Pávková, J. a kol. 2008)

Dle Pávkové a kolektivu (2008) se pojetí praxe a výchovy dětí a mládeže ve volném čase začala promítat těmito směry:

- Vzniká pluralita v hnutí dětí a mladých lidí. Obnova zakázaných sdružení (Junák, Česká tábornická unie, Juvena). Vzniká nová sdružení (Duha, Folklorní sdružení ČR). Často pouze regionální sdružení.
- Školní družiny, kluby a základní umělecké školy pokračují ve své činnosti a dále se rozvíjejí. Kromě tradičních směrů činnosti (zájmová činnost pravidelná, příležitostná, prázdninová) se nově objevuje také činnost spontánní.
- Sbližování zařízení volného času dětí a mládeže obou částí rozdělené Evropy.
- Země bývalého Sovětského bloku se postupně vyrovnávají s novou společenskou situací. Zavádějí se nové obsahy činností (ekologie, počítače, mezinárodní aktivity). Činnosti se rozšiřují i pro další cílové skupiny (dětí předškolního věku, zdravotně i sociálně handicapovaní a příslušníci jiných etnik).

- Prohlubování životních problémů u mladé generace v západní Evropě. Zařízení se přizpůsobují mladým lidem svou mnohotvárností a větší účinností nabídek.

Pokud bychom chtěli shrnout historii volného času, musíme zapátrat již v antickém Řecku, kde byl volný čas, označovaný jako *scholé*, velmi důležitou součástí života vzdělaných jedinců. Dále se volný čas vyvíjel společně s vývojem společnosti a s jejím uspořádáním. K velkému rozvoji volného času došlo až v 19. století, kdy se zrodily velké osobnosti volnočasové pedagogiky. Pro 20. století je již typické bipolární rozdělení světa, které proniká i do výchovy ve volném čase. Teprve po rozpadu Sovětského svazu se začal koncept západoevropské a východoevropské výchovy ve volném čase pomalu sbližovat.

3 Funkce volného času

Společně s měnícím se náhledem na postavení volného času se měnily i jeho funkce. Funkce se však také mění v závislosti na tom, jak se mění jedinec a jeho zájmy a volnočasové aktivity v průběhu celého života. Některé funkce provází jedince a pouze v určité etapě života, jiné zaujímají zásadní postavení ve všech jeho etapách. (Spousta, V. in Čech, T. 2007)

Dle Bílé knihy se funkce volného času dělí na výchovnou, vzdělávací, kulturní, zdravotní, sociální a preventivní (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, 2001). Podobně dělí funkce volného času B. Hájek a J. Pávková ve svých publikacích. Hlavními funkcemi jsou podle nich funkce výchovně-vzdělávací, sociální funkce, zdravotní funkce a preventivní funkce.

Výchovně-vzdělávací funkce

Na výchovnou funkci a její plnění je kladen obzvlášť velký důraz. Spočívá totiž v záměrném a cílevědomém utváření osobnosti vychovávaného. Jednotlivé instituce volného času se podílejí podle svých představ a možností na rozvíjení schopností dětí a mládeže, uspokojování jejich potřeb a kultivací, formování postojů a morálních vlastností. Nabízí se možnost působení na každou složku osobnosti – tělesnou, psychickou i sociální.

Děti se motivují k hodnotnému trávení volného času, k získávání nových vědomostí a dovedností a celoživotnímu vzdělávání, a to především pomocí pestrých, zajímavých činností a her. Úspěchy na poli volnočasové pedagogiky často přinášejí pocit uspokojení, kladné sebehodnocení a příležitost k seberealizaci. Tyto aktivity napomáhají mladým lidem utvářet si svůj vlastní pohled na svět kolem nich a sebe samotné. (srov. Hájek, B. 2004, Pávková, J. 2008)

Sociální funkce

Sociální funkci volného času můžeme chápat několika způsoby. Nejčastěji se chápe jako péče o děti, zaručení jejich bezpečnosti a dohled nad nimi v době, kdy už skončilo vyučování a rodiče jsou ještě zaneprázdnění. V tomto pojetí plní sociální funkci především školská zařízení, nejčastěji školní družina.

Sociální funkci můžeme chápat ale i jinak. Během volnočasových aktivit se jedinec dostává do rozmanitých druhů sociálního prostředí. V nich má možnost navazovat

nové sociální vztahy s lidmi, kteří mají většinou podobné, nebo dokonce stejné zájmy. Jedinec tak rozvíjí své sociální dovednosti a komunikační schopnosti. Zapojení do volnočasových aktivit tak přispívá k socializaci jedince.

Sociální funkci také můžeme chápat i jako šanci pro vyrovnání rozdílů mezi různými materiálními i psychologickými podmínkami dětí v rodinách. Do určité míry tím lze pomoci těm jedincům, kteří vyrůstají v méně podnětném nebo problematickém rodinném prostředí. (srov. Hájek, B. 2004, Pávková, J. 2008)

Jednotlivé druhy výchovných zařízení plní svou sociální funkci různými způsoby a měrou. Obzvláště významná jsou ta, která přechodně, nebo trvale nahrazují domov – tedy dětské domovy (Pávková, J. 2008).

Zdravotní funkce

Zdravotní funkci plní instituce volného času tím, že nastavují takový režim dne, který bude podporovat zdravý tělesný a duševní rozvoj jedince. Největší zdravotní přínos má pohyb na čerstvém vzduchu. Sportovní činnost ve volném čase kompenzuje dlouhé hodiny sezení při vyučování. Volnočasové instituce zajišťují v rámci této funkce pobyt v příjemném prostředí, kde se jedinci cítí dobře, prožívají radost a dělají něco, co je baví a tím rozvíjí duševní zdraví. Důležité je také pomoci volnočasových institucí vést děti ke správné životosprávě a hygieně. (Pávková, J. 2008)

Preventivní funkce

Preventivní funkce má za úkol zabraňovat negativním jevům. Zejména se jedná o prevenci před alkoholismem, kouřením, závislostí na omamných látkách, záškoláctvím, šikanováním, agresivitou vandalismem, násilným chováním atd. Prevenci můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciární. Primární prevence je určena pro tu část společnosti, která se nevyznačuje žádnými projevy negativního chování. Sekundární prevence se zabývá aktivitami, určenými pro rizikové skupiny a jedince. Terciární prevence se zaměřuje na ty, kteří jsou již zasaženi negativními jevy. (srov. Hájek, B. 2004, Pávková, J. 2008)

4 Výchova ve volném čase

Pojmem výchova ve volném čase se zabývá především pedagogika volného času. Tento termín je nejprve potřeba si přiblížit. Hájek a kolektiv (2008) řadí Pedagogiku volného času k jednomu z oborů pedagogiky. Je to obor spadající pod společenské vědy a chápeme ho jako vědu o výchově ve volném čase a teorii výchovy ve volném čase. Někdy se nahrazuje označením výchova mimo školní vyučování. Tento termín podle Hájka však nemůžeme zaměňovat s pojmem výchova ve volném čase. Pojem výchova ve volném čase je širší pojem než výchova mimo vyučování. Obsahuje totiž v sobě kromě výchovy dětí a mládeže, také výchovu dospělých a seniorů (andragogika a gerontagogika). Naopak pojem výchova mimo vyučování má širší obsah než termín výchova ve volném čase. Kromě volnočasových aktivit zahrnuje i oblast dětských povinností.

Bartoš (2004) označuje pedagogiku volného času jako paradox. Popisuje volný čas jako určitý fenomén, který předpokládá vysokou míru lidské (dětské) svobody. Ale pedagogika je záměrná činnost, která ovlivňuje osobnost jedince a tím právě narušuje jeho svobodu a autonomii. Bartoš tvrdí, že tento paradox limituje pedagogiku volného času. Díky tomu se pedagogika volného času stala samostatnou disciplínou, která vyžaduje specifické pedagogické přístupy a rozvoj teoretické stránky.

Pedagogika volného času je mladá věda, která nabývala na významu až od druhé poloviny 20. století. Problémem stejně jako u celé pedagogiky může být nejednotný výklad základních pojmů. Nejlépe je to vidět rozličném pojetí základního pedagogického pojmu – výchova. (Hájek a kolektiv, 2008)

Termín výchova je nejčastěji chápán jako záměrné, cílevědomé a dlouhodobé působení vychovávajícího jedince na vychovávaného, a to v pozitivním smyslu. Totožné platí i pro výchovu ve volném čase. Jejimi hlavními znaky jsou ale pouze záměrnost a cílevědomost. Výchova ve volném čase jako specifická oblast výchovy má i své specifické cíle a probíhá ve specifických podmínkách. (Hájek a kol., 2008.)

Hájek a kolektiv (2008) hledá souvislost mezi pojmy výchova a volný čas.

1. Výchova pro volný čas (k volnému času) – podstatou je utváření a rozvoj schopností a dovedností, motivace a kompetencí pro plnohodnotné využívání volného času).

2. Výchova ve volném čase – je součástí výchovného působení v té části lidského života, ve které se může člověk relativně svobodně rozhodovat. Bere v potaz specifické podmínky výchovy.

3. Výchova volným časem – označuje aktivity ve volném čase, dále instituce, použité metody a formy výchovy.

Tyto tři druhy vztahu mezi výchovou a volným časem se vzájemně liší podle toho, zda zdůrazňují výchovné cíle, podmínky výchovy nebo prostředky výchovy. Využívání volného času zároveň cílem, podmínkou i prostředkem.

4.1 Cíle a podmínky a prostředky výchovy ve volném čase

Bartoš ve svých Kapitolách z výchovy (2004, s. 11) uvádí, že „*cílem pedagogiky volného času je naučit se smysluplnému využívání volného času pro celý život a zvnitřnit racionální využívání volného času jako životní potřebu*”.

Hájek a kolektiv (2008) připomíná, že základním znakem výchovy je její cílevědomost. Pedagog si vždy v průběhu výchovného působení zvolí přiměřené cíle a prostředky, kterými lze vytyčených cílů dosáhnout. Tyto výchovné cíle mohou mít různou míru obecnosti. Dílčí cíle se formulují podle odlišných hledisek (například věk vychovávaných, složky osobnosti, druh výchovy).

Výchova ve volném čase má specifické, obecné a dílčí výchovné cíle. Mezi obecné cíle výchovy patří naučit jedince hospodařit s volným časem, racionálně ho využívat a oceňovat ho jako důležitou hodnotu. Z těchto obecných cílů vyplývá řada cílů dílčích (např. naučit vychovávané odpočívat, rozvíjet jejich zájmy a individuální schopnosti, uspokojovat jejich potřeby, vést je ke zdravému životnímu stylu a podporovat myšlenku celoživotního vzdělávání). (Hájek a kolektiv, 2008)

Výchovný proces probíhá v rozmanitých podmínkách. My můžeme odlišit podmínky vnitřní a vnější. Vnitřními podmínkami se rozumí zejména individuální zvláštnosti každého vychovávaného. K vnějším podmínkám patří prostory, materiální vybavení a působení jednotlivců a sociálních skupin apod. (Hájek a kolektiv, 2008)

Podmínky výchovy ve volném čase mají také svá specifika. U vnitřních podmínek je důležité, že pedagogové mají dostatek příležitostí pro respektování a rozvoj individuální osobnosti jedince, jeho zájmů, schopností a potřeb. Pedagog rovněž musí znát věkové zvláštnosti jedinců, protože často pracuje s lidmi různého věku, nebo s věkově heterogenními skupinami. Na pedagoga jsou tak kladeny velké nároky ohledně

stanovení výchovných cílů a vhodných pedagogických prostředků. (Hájek a kolektiv, 2008)

Vnější podmínky jsou také specifické. Výchova probíhá v rozmanitém prostředí, které již není tak vázané na prostředí stálé. Požadavky na prostory a vybavení se tak liší dle typu výchovného zařízení, nebo příslušné instituce a organizace. Vždy by však měly odpovídat výchovným záměrům a druhům činností, které v nich probíhají. (Hájek a kolektiv, 2008)

K dosahování výchovných cílů pedagog volí vhodné **výchovné prostředky**. Co se týče tohoto pojmu, je v pedagogice chápán v různé šíři. V nejširším pojetí zahrnuje veškerou činnost pedagoga, kterou využívá k dosažení vytyčených výchovných cílů. V tomto pojetí patří mezi výchovné prostředky činitelé výchovy, obsah, metody, formy a materiální prostředky. (Hájek a kolektiv, 2008)

Významnými prostředky výchovy jsou i prostory, ve kterých výchova probíhá a jejich materiální vybavení. Musí splňovat hygienické, estetické i pedagogicko-psychologické požadavky. Musí korespondovat s výchovnými záměry organizace. Prostory by měly být přizpůsobeny věku dětí, funkci a také délce pobytu dětí. Typicky školské prostředí není vhodné. Pro menší děti jsou vhodné herny, pro starší naopak klubové vybavení. Nesmíme opomenout kromě vybavení budov a místností ani ostatní prostory. Důležitá jsou také hřiště, sportoviště a místa pro rekreaci. (Hájek a kolektiv, 2008)

Výchovnými prostředky se ale můžou stát i jevy a situace, které původně neměly výchovný záměr. Je pouze na pedagogovi, jak tyto situace využije. Dobrý pedagog dokáže na tyto situace vhodně reagovat a použít je ve výchově. Nabízí se i využití výtvarného, hudebního, literárního a dramatického umění. Velký vliv v dnešní době mají také masmédiá. Pedagogové volného času vykazují při své práci možnost s mladými lidmi hovořit a diskutovat o názorech, a i toto má při vhodném uchopení významný pedagogický vliv a stává se to pedagogickým prostředkem. (Hájek a kolektiv, 2008)

5 Zhodnocování volného času

Hofbauer (2004) tvrdí, že se v současnosti instituce a aktivity volného času promítají do všech prostředí života dětí a mládeže (v rodině, ve školních aktivitách mimo vyučování, ve specializovaných institucích a sdruženích a v médiích). Jsou stálou součástí sociální politiky ve státním i nadnárodním měřítku. Všechny tyto složky jsou vzájemně propojené spontánními i záměrnými vazbami, které v současnosti stále více nabývají na významu.

Aktivity volného času vstoupily do všech pracovních dnů dětí i dospělých včetně víkendů, prázdnin a dovolených. Staly se nedílnou součástí života každého od předškolního věku, přes dospívání, dospělost až po stáří (Hofbauer, 2004). Podle Baláše (2003) jsou volnočasové aktivity a činnosti prospěšné pro každou věkovou kategorii. Jedinec při volnočasových aktivitách získává hodnoty, které jsou jinak při každodenních činnostech a nedostatku času jen obtížně získatelné. U dětí mají volnočasové aktivity celkový účinek na formování osobnosti a rozvíjejí jejich přirozenou tvořivost. Dospělým pomáhají tyto aktivity v upevňování zdraví a sebeuplatnění a seniorům pomáhají utužit si zásobu fyzických i duševních sil, udržet krok s dobou a zabraňují pocitu samoty a osamění pozdního věku.

Jedná se o proces souběžného i postupného působení činitelů různorodé povahy a dosahu. Děti se nejprve setkávají s volným časem svých rodinných příslušníků a svým vlastním a získávají v tomhle ohledu první zkušenosti. Postupně vstupují do dalších prostředí, kde se jim začnou nabízet i alternativní možnosti. Do nich již mohou vnášet vlastní přání a ambice. Vytvářejí sociální vztahy, poznávají samy sebe a pomalu spoluvytvářejí svůj životní program. Volný čas tak má svůj význam, jak pro přítomný život dětí a mladých lidí, tak i pro celoživotní perspektivu. (Hofbauer, 2004)

Vývoj výchovného zhodnocování volného času můžeme podle Hofbauera (2004) hodnotit pozitivně, i když zdaleka ne bez překážek, úskalí a zakolísání.

5.1 Počátky volného času v rodině

Hofbauer (2004) uvádí rodinu, jako primární sociální skupinu, nejdůležitější a základní prostředí volnočasového života a výchovy, které se u dětí a mladých lidí zásadně podílí na formování jejich osobnosti. Rodina vytváří hmotné podmínky, začíná s výchovou a vzděláváním, rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace. Dnešní rodina přináší svým příslušníkům v mnoha směrech příznivější

podmínky, ale zároveň prochází změnami souhrnně označovanými jako krize rodiny (úpadek rodinných vztahů, vysoká rozvodovost). To vše působí na volnočasový život jejich příslušníků. Rodina se proměnila z mnohdy čtyřgenerační rodiny na rodinu dvougenerační. Do života v rodině brzy pronikají svými vlivy i další prostředí. Rodina ztrácí svůj monopol a přestává být privilegovaným prostorem socializace.

Na volný čas dětí v rodině působí zejména objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině: velikost a úplnost rodiny, nebo pozdější zakládání rodiny. Vliv má také životní úroveň a sociální status rodiny, úroveň bydlení, materiální vybavení domácnosti včetně potřeb pro volný čas. (Hofbauer, 2004)

Dále má vliv realizace volného času uvnitř rodiny, která je podmíněná způsobem jejího života, postoji a výchovnou praxí vzhledem k dětem, nebo časovými a hmotnými možnostmi rodičů pro volnočasovou činnost. Dle Kudové (1994) je cílem aktivní zájem každé rodiny o rozmanitý a smysluplný volnočasový život svých dětí, který si mohou vybrat samy dobrovolně. Na děti by přitom měli primárně dohlížet a vést je jejich rodiče, případně další členové rodiny. Rodiče by zde neměli působit direktivně, ani by neměli nechávat věcem volný průběh, měli by pro děti být inspirátoři, iniciátoři a spoluorganizátoři aktivit jejich i celé rodiny. *„Přes všechny problémy však rodina zůstává východiskem, na němž v mnohém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělosti“*. (Hofbauer, 2004, str. 57)

5.1.1 Volnočasové aktivity v období školní docházky

Škola je všeobecně rozšířenou vzdělávací institucí, od které se očekává vytváření předpokladů pro úspěšný vstup mladé generace do občanského, profesionálního a volnočasového života. Svoji úlohu v oblasti volného času uplatňuje buď přímo, nebo prostřednictvím svých institucí.

Dobrovolná účast na volnočasových aktivitách školy vytváří prostor pro rozvoj individuálních předpokladů jedinců. Plní funkci vzdělávací, výchovnou, kulturní, zdravotní, oddechovou a další. Společně s rodiči a institucemi volného času rozvíjí nadání, občanství a společenské vztahy.

Volnočasové aktivity školy v období školní docházky mnohdy odkryjí nadání, které pak rozvíjejí sami jedinci, nebo mu dodají vhodné podněty na půdě školy. Volnočasové aktivity také pomáhají utvářet pozitivní vztah k následnému celoživotnímu vzdělávání (Hofbauer, 2004).

5.1.2 Možnosti současných škol ve volném čase

Škola pomáhá žákům zpřístupňovat poznání dvěma způsoby – ve vyučování a v souběžných volnočasových aktivitách. Při vyučování se škola musí držet relativně stabilního učebního plánu, naopak volnočasové aktivity jsou flexibilnější, volnější a dynamičtější. Dětem a mladým lidem se během nich zprostředkuje nejen poznání, ale i prožívání, sociální kontakty a praktické konání. Umožňují si osvojit nové vědomosti, dovednosti a kompetence operativně, na základě vlastního zájmu a při kooperaci s druhými. Svoji orientaci zaměřuje na osobnost dítěte a mladého člověka, méně ho řídí, zavazují, a naopak více inspirují a podněcují. (Hofbauer, 2004)

Škola může zprostředkovat tyto zájmové aktivity:

Jednorázové aktivity

Jednorázové či příležitostné volnočasové aktivity rozšiřují a prohlubují obsah vyučovacího procesu, nebo mají oddechovou funkci. Patří mezi ně návštěvy historických památek, kulturních a sportovních akcí, taneční, plesy, sportovní utkání, lyžařské výcviky a školy v přírodě.

Soutěže

Na jednorázové aktivity školy navazují soutěže základních a středních škol – místní, regionální, celostátní a mezinárodní. Ty už potřebují dlouhodobější pozornost a trvalejší zapojení účastníků. V minulosti nabraly na významu olympiády, které navazovaly na přírodovědné předměty (matematická, fyzikální, biologická, chemická) a později také i společenskovední, například olympiáda v českém jazyce nebo dějepisu. Školní olympiády se také pořádaly v různých druzích sportu. (Hofbauer, 2004)

Pravidelná zájmová činnost

Velmi významná je zájmová činnost pravidelná. Patří do ní zájmové kroužky, soubory, sportovní družstva, kluby, oddíly. Tato činnost sleduje individuální rozvoj účastníka, který je úzce spjatý s činností zájmového kolektivu. Přihlášení většinou bývají zavazování k pravidelné docházce. (Hájek, 2011)

5.2.2 Školská volnočasová zařízení

V rámci škol působí specifická zařízení, která jsou určena pro působení ve volném čase žáků. Pokoušejí se o citlivý přístup k dětem a překonávání odtrženosti školy od

zájmů žáků. Důsledkem je rozšiřování výchovného působení do volného času dětí a mládeže a propojení jejich aktivit s nejbližším prostředím. Zprvu tato zařízení plnila především sociální funkce, později byl kladen důraz na funkci výchovnou. (Hofbauer, 2004)

Školní družina

Školní družiny vznikly po druhé světové válce jako zařízení pro děti zaměstnaných rodičů (Hofbauer, 2004). Školní družiny zpravidla patří pod základní školy, někdy však mohou být zřízeny jako samostatná zařízení a slouží žákům z více škol. Školní družina slouží primárně žákům prvního stupně základního vzdělávání, dělí se do oddělení, která vykazují maximálně 30 žáků. Do školní družiny jsou děti zpravidla přihlášeni k pravidelné docházce. Školní družina je v provozu ve dnech školního vyučování, ve specifických případech i o prázdninách.

Základní formou činnosti školní družiny je činnost pravidelná, tedy každodenní pedagogická práce s žáky přihlášenými do školní družiny. Družina většinou nabízí i příležitostné aktivity (slavnosti, sportovní dny, besídky, karnevaly), které jsou většinou nad rámec jednoho oddělení, mnohdy i pro rodiče a širší veřejnost. Další formou činnosti školní družiny je činnost spontánní (neorganizované hry před začátkem vyučování nebo při pobytu venku). (Hájek, 2011)

Družina také dětem umožňuje odpočinkové aktivity a přípravu na vyučování. Tyto odpočinkové činnosti mají odstranit únavu a plní také psychohygienické poslání. Slouží k regeneraci sil, převažuje u nich aktivní odpočinek s prvky organizovaných aktivit. Při těchto aktivitách hraje hlavní roli vlastní iniciativa dětí, která jim přináší radost a uspokojení. (Hájek, 2011)

Školní družina může organizovat i zájmové útvary a příležitostné akce, kterých se mohou zúčastňovat i žáci nepřihlášení k pravidelné docházce. Základní formou činnosti ve školní družině je hra, která dětem přináší pozitivní emoce a zážitky. (Hájek, 2011)

Školní klub

Školní klub je na rozdíl od školní družiny určen žákům druhého stupně základních škol, případně žákům víceletých gymnázií, kteří odpovídají nanejvýš devátému ročníku základních škol. Školní klub a družina mohou tvořit jeden organizační celek a organizovat

společné činnosti. Základem činnosti školního klubu jsou volnočasové aktivity organizované formou zájmových kroužků a příležitostných akcí. Do školního klubu se žáci přihlašují buď k pravidelné docházce, nebo jen k některým kroužkům. Pravidelná účast na činnostech školního klubu není pro žáky nijak závazná. Školní klub je otevřen každý den školního vyučování. V menších obcích, ve kterých není zřízeno středisko volného času dětí a mládeže, může klub přebírat jeho funkci. (Hájek, 2011)

Středisko volného času

Středisko volného času, Dům dětí a mládeže, nebo také Stanice zájmových činností jsou zpravidla právní subjekty. Jsou to subjekty s velkým množstvím nabízených aktivit a s širokou zájmovou působností (mimo stanice zájmových aktivit, ta se zabývá pouze jednou zájmovou oblastí). Jejich služby mohou využívat děti, žáci, studenti, ale i dospělí – pedagogové, rodiče s dětmi, případně další zájemci. Nabízejí mnoho forem zájmového vzdělávání, které jsou stanoveny vyhláškou o zájmovém vzdělávání:

Příležitostná zájmová činnost – organizované příležitostné, nebo cyklicky se opakující akce výchovně-vzdělávacího charakteru. Jsou organizovány pedagogem volného času a časově vymezeny (mají stanoven začátek a konec). Patří mezi ně např: soutěže, turnaje, přehlídky, exkurze a divadelní představení.

Pravidelná zájmová činnost – stejně tak jako pravidelná zájmová činnost na školách, je i tato pravidelná činnost organizována v oddílech (kroužek, soubor, klub, oddíl). Je určena k pravidelné docházce.

Táborová činnost – organizovaná činnost provazovaná v době dlouhodobého volna, o prázdninách a zpravidla mimo organizaci. Tábor může být zaměřený rekreačně, nebo formou odborného soustředění. Podle typu tábora můžeme dále dělit na tábory pobytové, putovní a hvězdicové.

Osvětová činnost – organizace mohou poskytovat odbornou pomoc ostatním subjektům pečujícím o volný čas dětí a mládeže v rezortu školství. Pomoc poskytují formou seminářů, školení, přednášek, kurzů, vzorových akcí, vydáváním metodických materiálů. Organizace také mohou shromažďovat a poskytovat informace k prevenci sociálně patologických jevů.

Individuální práce s účastníky vedoucí k rozvoji nadání – vytváření speciálních zájmových útvarů pro talentované děti a další individuální práce s nimi.

Otevřené spontánní aktivity – činnosti, které jsou pedagogy ovlivňovány nepřímo. Nabídka je využívána buď jednotlivci, nebo skupinou, podle jejich aktuálního zájmu. Patří sem například otevřená hřiště, sportoviště, čítárny, herny. Činnosti nemají pevně stanovený začátek a konec, jsou vymezeny pouze dobou provozu zařízení. Většinou jsou přístupné všem zájemcům bez omezení. Pedagog při nich pouze zajišťuje bezpečnost, může vystupovat jako rádce, konzultant, nebo motivátor.

Organizace soutěží a přehlídek, vyhlašovaných, nebo spolu vyhlašovaných MŠMT ČR – specifická forma vzdělávání, při které organizace z pověření svého zřizovatele organizuje kola soutěží a přehlídek. Organizace zajišťuje přípravu, propagaci, průběh akce, vyhodnocení soutěže a zveřejnění výsledků. Pedagogové zajišťují soutěže jak organizačně, tak i odborně. (Hájek, 2011)

6 Osobnost pedagoga volného času

Zákon o pedagogických pracovnících popisuje pedagogického pracovníka jako osobu, která vykonává přímou vyučovací, výchovnou, speciálně-pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost. Pedagogický pracovník vždy působí přímo na vzdělávaného, vychovávaného jedince.

Mezi pedagogické pracovníky řadíme učitele, vychovatele, pedagogy volného času, speciální pedagogy, psychology, asistenty pedagoga a trenéry. V oblasti volného času se uplatňují především dvě z těchto profesí, a to vychovatel a pedagog volného času. Pedagogové volného času působí především ve střediscích volného času, domech dětí a mládeže a střediscích volného času. Vychovatelé pak mají hlavní působiště své práce ve školní družině a školním klubu. Rozdíl mezi těmito dvěma profesemi vyplývá z odlišného poslání zařízení, ve kterých daný člověk pracuje. Pracovní náplň vychovatele a pedagoga volného času je do jisté míry odlišná, u obou však převažuje pedagogické ovlivňování volného času. (Hájek, 2011)

Profese pedagoga volného času a vychovatele jsou často podceňované, i když formálně uznávají náročnost a význam jejich práce. Z hlediska společenského postavení se projevuje tendence vyššího hodnocení práce učitele. Společenské hodnocení jednotlivých pedagogických profesí se liší. Morální a ekonomické hodnocení bývá u těchto profesí v rozporu. (Hájek, 2011)

Každá oblast výchovného působení má svá specifika, svůj význam a klade odlišné požadavky na osobnost pedagoga. Jednotlivé pedagogické profese jsou významově srovnatelné a nelze některým z nich připisovat větší či menší náročnost a význam. „*Všichni pedagogové se podílejí na utváření osobnosti vychovávaných*“ (Hájek, 2011, str. 133). Podmínkou celkového úspěchu pedagogické práce je jejich vzájemná podpora, informovanost a respekt. (Hájek, 2011)

6.1 Zvláštnosti práce pedagoga volného času a vychovatele

Výchova ve volném čase bývá často označována jako neformální. Hlavním znakem je požadavek dobrovolnosti, která vychází z řad dětí a mládeže. Z toho lze vyvodit, že u pedagogů volného času mnohem více záleží na jeho přirozené autoritě, osobnosti a umění motivovat jedince. (Pávková, 2008)

Co se specifických zvláštností práce pedagoga volného času a vychovatele týče, tak pro ně není pevně stanoven obsah výchovy. Je dán pouze rámcově nebo má charakter

doporučení. Pedagog si tam může sám stanovit obsah výchovy, musí však respektovat základní psychohygienické požadavky a brát ohled na přání a reálné potřeby vychovávaných. Hodnocení výsledků naplnění výchovného obsahu je pak individuální s důrazem na snahu, pokrok a radost z činnosti. Zřídka se objevuje při volnočasových činnostech klasifikace. Další specifikum vyplývá z neformální autority pedagoga. Menší míra formálnosti ve vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným ve volném čase je dána požadavkem dobrovolné účasti na aktivitách. Může se to projevit i ve vzájemném oslovování. Pedagog volného času či vychovatel se ve vztahu s vychovávaným jedincem ocitá v různých rolích. Může hrát roli učitele, instruktora, rádce, kamaráda, přítele, ale i náhradního rodiče. Pedagog volného času a vychovatel může částečně nahradit nefunkční rodinu, nebo doplnit její nefunkčnost tam, kde je to potřeba (Pávková, 2008). Za poslední specifikum můžeme považovat to, že pedagog volného času a vychovatel vybírá především aktivizující metody a formy práce. Převažuje práce v menších skupinkách dětí a mládeže s ohledem na individuálnost každého jedince. Také prostředí, ve kterém výchova probíhá je podle druhu činnosti velmi proměnlivé a různorodé. To vše klade značné nároky na pedagogické dovednosti pracovníků. (Hájek, 2011)

6.2 Osobnostní charakteristiky pedagogů volného času a vychovatelů

Všechny pedagogické profese kladou na osobnosti svých pracovníků značné nároky. Lze to odůvodnit obtížností práce pedagogů, vysokými požadavky na vzdělání, schopností jednat s lidmi, nutností udržet si autoritu, působit jako pozitivní vzor apod. Pedagogická profese patří mezi takzvané profese pomáhající, u nichž je velmi důležitá psychická odolnost a vyrovnanost.

Požadované znaky osobnosti u pedagogů můžeme rozdělit do třech základních skupin: pozitivní lidské vlastnosti, vlastnosti obzvlášť důležité pro pedagogy a specifické požadavky na vychovatele a pedagogy volného času.

Pedagog by měl být především dobrý člověk. Kdybychom to měli konkretizovat, tak by měl mít dobrou paměť, pozornost, morálně volní vlastnosti, schopnost prožívat, ale i ovládat své emoce. Co se charakterových vlastností týče, mají převažovat ty kladné, například spravedlnost, pracovitost, altruismus. Měl by mít odpovídající vědomosti, dovednosti, schopnosti, inteligenci a tvořivost. Podstatné pro pedagoga je také umění vychovávat. Každý pedagog má však své silné i slabé stránky, se kterými je potřeba naučit se pracovat (Hájek, 2011)

Mezi rysy osobnosti, které jsou společné pro všechny pomáhající profese a zároveň podmínkou úspěšného vykovávání pedagogické povolání patří:

- schopnost empatie a umění vcítit se do druhého
- komunikativnost, umění naslouchat, dovednosti verbálního i neverbálního sdělování-přiměřená míra autority, umění vést jiné lidi
- odolnost, umění zvládat náročné životné situace, nekonfliktnost-pozitivní ladění a optimismus, převaha kladných emocí
- pozitivní vztah k dětem, dospívajícím, dospělým i seniorům, zájem o ně a radost ze společného kontaktu
- rozmanité oblasti uplatnění vychovatelů předpokládají i různé požadavky na osobnost pedagoga. Přesto můžeme uvažovat o vlastnostech, které jsou pro pedagogy, pracující s lidmi ve volném čase všeobecně žádoucí
- aktivita, iniciativa, průbojnost, tvořivost, nápaditost, fantazie
- hravost a radost ze hry
- smysl pro humor
- dobrý zdravotní stav a fyzická zdatnost
- pochopení pro věkové odlišnosti při práci s věkově heterogenní skupinou (Hájek, 2010)

Při zvládání nejrůznějších výchovných situací pedagog dokáže použít účinné formy jednání a vhodný výchovný styl. Mezi účinné způsoby jednání řadíme ty, kdy pedagog klade na děti přiměřené požadavky, bere v úvahu jejich názory, povídá si s nimi a poskytuje jim prostor pro jejich nápady a přání. (Hájek, 2011)

Důležitý je také pozitivní vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným. Pokud je tento vztah narušen, nebo je dlouhodobě nepřátelský, jsou výsledky výchovy problematické. Pro vychovatele je mnohdy obtížné udržet vztah přátelský s nutnou mírou formálnosti. Nemůžeme však předpokládat úplnou nekonfliktnost vztahů. Měly by však převažovat pozitivní a přátelské vztahy. (Hájek, 2010)

Styl výchovy, který je v oblasti volného času uplatňován, většinou označujeme jako demokratický. Tento výchovný styl předpokládá respekt k dítěti, slušné jednání,

partnerské vztahy a upřímnost. Negativní vlastnosti dítěte nejsou opomíjeny, ale upozornění na chyby by vždy mělo být taktní. Nesmí dítě ponižovat. (Hájek, 2011)

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Cíl a metodologie šetření

Praktická část diplomové práce má jako cíl komparaci možností trávení volného času dětí na Liberecku. Autorka vybrala tři organizace z této oblasti a porovnávala jejich činnost v období před rokem 1989 s jejich současnou činností. Zabývala se vznikem organizace, její velikostí, počtem oddělení i zaměstnanců. Největší pozornost zaměřila na zájmové útvary-kroužky, příležitostnou činnost a systém táborů.

Jako organizace vybrala Dům dětí mládeže Větrník, Středisko volného času Vikýř a Středisko volného času Tanvald. První dvě organizace vybrala z důvodu, že je považuje v současné době za největší z regionu a tu poslední, protože ji sama jako malá navštěvovala a je jí osobně blízká.

7.1 Výzkumné otázky

Na začátku celého výzkumu si autorka stanovila tyto tři výzkumné otázky, na které se ve své práci pokusila odpovědět:

1. Jakým způsobem zajišťovaly vybrané organizace volný čas před rokem 1989?
2. Jaké možnosti trávení volného času nabízí tyto organizace dnes?
3. Jaké největší proměny v rámci vybraných organizací vnímají jejich zaměstnankyně-pamětnice?

7.2 Metodologie výzkumného šetření

Informace do praktické části diplomové práce byly získávány několika způsoby. Byla provedena rešerše nabídek aktivit ve vybraných organizacích. Základní informace o současném stavu organizací byly získávány z jejich webových stránek. Na těchto stránkách můžeme nalézt základní informace o organizaci, nabídku zájmových útvarů, táborů, informace a mnohdy plakáty a pozvánky zvoucí na příležitostné akce. Další informace byly získávány z výročních zpráv organizací, které jsou také k nalezení na webových stránkách. Následně byly tyto informace ověřovány s jednotlivými řediteli organizací, ať už při osobním setkání, nebo elektronickou poštou.

Informace o organizacích před rokem 1989 byly už získatelné o něco složitěji. Část informací byla dohledatelná v archivech – Státní okresní archiv Liberec měl k dispozici informace o Větrníku, jednalo se však o nezařazený fond. Státní okresní

archiv Jablonec nad Nisou měl k dispozici kroniky města Jablonec nad Nisou, kde se kronikář Čumprlík věnoval také zájmovým útvarům a o budoucím Vikýři tam bylo několik zmínek. Informace ke Středisku volného času Tanvald byly získány ze starých deníků práce a zápisů z pedagogických rad, které paní ředitelka našla na půdě.

Doplňkovou metodou k získávání informací byl polostrukturovaný rozhovor s pamětníky z jednotlivých organizací. Jednalo se o lidi, kteří v organizaci pracovali již před rokem 1989 a stále v ní (i když někteří už pouze externě) pracují.

Rozhovor byl strukturován do několika oblastí, viz níže.

Jak dlouho v organizaci pracujete/od jakého roku?

Na jaké pozici pracujete/jaké pozice jste vystřídala?

Jaká byla organizace, když jste v ní začínala?

Jak byste mohla organizaci charakterizovat dnes?

Jak se organizace proměnila? Co považujete za největší změnu?

Je vůbec něco, co zůstalo stejné?

V závěru práce byla provedena komparace činností a nabídek zájmové činnosti (zájmových útvarů, akcí, soutěží, táborů) před rokem 1989 a po něm.

8 Dům dětí a mládeže Větrník

8.1 Činnost do roku 1989

Dům dětí a mládeže Větrník se v minulosti nazýval Okresní dům pionýrů a mládeže (zkratka ODPM). Datum založení není v záznamech nikde uvedeno, ale nejstarší záznamy o kroužcích a činnosti, které byly dohledatelné v Státním okresním archivu pocházejí z roku 1957. V těchto záznamech však bylo odkazováno i na roky předchozí, tudíž byl Okresní dům pionýrů a mládeže s největší pravděpodobností založen už dříve. Dle slov pamětnice Rity Patkové byl pravděpodobně založen na přelomu let 1950/1951.

Celoroční zaměření činnosti ODPM vycházelo každý rok z úkolů stanovených sjezdem KSČ. Okresní dům pionýrů a mládeže měl tak pevně stanoven výchovný cíl: postupovat podle výchovného systému pionýrské organizace Sovětského svazu mládeže: důstojně oslavit výročí pionýrské organizace, uplatňovat ve výchově základy marxismu-leninismu, vychovávat z pionýrů přesvědčené stoupence, aktivní budovatele a obránce socialismu.

ODPM měl také své motto: *„Vedme naši mládež k tomu, aby plně chápala své místo v zápase za další vítězství, socialismu, svoji odpovědnost“* citováno z referátu J. Fojtíka. (ODPM, zprávy o činnosti 1957/, 1973/74)

8.1.1 Zájmová činnost

Zájmovou činnost v Okresním domě pionýrů a mládeže můžeme jednoduše rozdělit na tři typy: zájmová činnost pravidelná, zájmová činnost příležitostná a táborová zájmová činnost.

Zájmová činnost byla omezena pohlavím, hodně z kroužků pouze pro chlapce, především kroužky spadající pod stanici mladých techniků.

a) pravidelná zájmová činnost

Pravidelná zájmová činnost se odehrávala na jednotlivých odděleních a zahrnovala pravidelné zájmové útvary.

Ve školním roce 1957/58 byla evidována tato čtyři oddělení:

- **oddělení vědy:** zájmové útvary: přírodovědný, chemický, šachy, čtenářský, zdravotnický, filatelistický, Vlastivědná společnost „Ještěd“. V oddělení vědy pracovalo 7 kroužků a mělo cca 140 dětí.

- **oddělení umělecké výchovy:** zájmové útvary: 3 taneční, 5 výtvarných, pěvecký soubor, loutkařský soubor, dramatický kroužek, kurz trubačů a bubeníků. V oddělení umělecké výchovy pracovalo celkem 12 kroužků.
- **oddělení techniky:** zájmové útvary: 3 letecko-modelářský, 3 fotografické, 4 radiotechnické, 8 dovedných rukou, mladých techniků, elektrotechnický. Oddělení techniky mělo v tomto roce 20 kroužků pro 200 pionýrů.
- **oddělení tělesné výchovy a brannosti:** zájmové útvary: branný, stolního tenisu, kopaná, lední hokej, lyžařský, plavecký, výsadkářský (vznikl ve spolupráci s krajským aeroklubem, děti během roku vyzkoušely tři seskoky), všeobecné průpravy, kopané a odbíjené V oddělení tělesné výchovy pracovalo celkem 13 kroužků pro 360 dětí.

Název oddělení	Počet zájmových útvarů	Počet dětí
Oddělení vědy	7	140
Oddělení umělecké výchovy	12	neuveдено
Oddělení techniky	20	200
Oddělení tělesné výchovy a brannosti	13	360

Tabulka 1: Přehled oddělení ODPM, 1957-1958

V tabulce můžeme přehledně najít názvy jednotlivých oddělení, počet zájmových útvarů, kterých bylo v roce 1957/1958 celkem 52 a počet dětí, které je navštěvovaly – 700 dětí + děti navštěvující oddělení umělecké výchovy, jejichž počet neznáme. (ODPM rok 1957/58 zpráva o činnosti)

Ve školním roce 1973/1974 už můžeme evidovat 7 oddělení. Jednalo se o tato oddělení:

- **oddělení metodické:** zájmové útvary: pionýrský oddíl všestranný, pionýrský oddíl turistický, pionýrský oddíl vědecko-turistický. Metodické oddělení mělo v tomto roce 3 zájmové útvary a navštěvovalo ho 69 dětí.
- **oddělení společensko-vědní:** zájmové útvary: filatelie 2x, dívčí klub 2x, dovedné ruce, KID. Oddělení společensko-vědní mělo v tomto roce 6 zájmových útvarů, které navštěvovalo celkem 79 dětí.

- **oddělení umělecké:** zájmové útvary: malířský 2x, keramický, bižuterní 2x. Umělecké oddělení v tomto roce mělo celkem 5 zájmových útvarů a 60 dětí, které je navštěvovaly.
- **tělovýchova a sport:** zájmové útvary: odbíjená 7x, lední hokej 3x, plavání, sportovní gymnastika 4x, šachy 3x, skoky do vody 2x, turistika, zdravotní tělesná výchova, badminton, stolní tenis. Toto oddělení bylo nejrozšířenější a navštěvovalo ho ve školním roce 1973/74 645 dětí, kteří si vybrali jeden, či více z 27 zájmových útvarů.
- **stanice mladých turistů:** zájmové útvary: kroužek turistické všestrannosti a tábornictví. Stanice mladých turistů měla 7 zájmových útvarů, názvy všech útvarů, ani počet dětí však v záznamech nebyl uveden.
- **stanice mladých přírodovědců:** zájmové útvary: přírodovědný 3x, botanický, zoologický, rybářský 1x. Stanice mladých přírodovědců měla v tomto roce 7 zájmových útvarů, které navštěvovalo 103 dětí.
- **stanice mladých techniků:** zájmové útvary: radio 2x, foto, lodní modeláři, automodeláři 3x, letadloví modeláři 5x. V tomto školním roce stanici mladých techniků navštěvovalo 148 dětí, které si mohly vybrat z 12 zájmových útvarů.

Název oddělení	Počet zájmových útvarů	Počet dětí
Oddělení metodické	3	69
Oddělení společensko-vědní	6	79
Oddělení umělecké	5	60
Tělovýchova a sport	27	645
Stanice mladých turistů	7	neuveдено
Stanice mladých přírodovědců	7	103
Stanice mladých techniků	12	148

Tabulka 2: Přehled oddělení ODPM, 1973-1974

V tabulce můžeme přehledně najít názvy jednotlivých oddělení, počet zájmových útvarů, kterých bylo v roce 1973/1974 celkem 67 a počet dětí, které je navštěvoval – 1 104 (počet dětí máme ovšem opět neúplný, tentokrát bez počtu dětí stanice mladých

turistů). Jak můžeme vidět, počet zájmových útvarů i počet zapsaných dětí se značně rozrost. Největší přírůstek zaznamenalo oddělení tělovýchovy a sportu. Přibyly nám také nová oddělení. Oddělení metodické, které pod sebou mělo všechny pionýrské útvary, oddělení společensko-vědní, stanice mladých turistů, stanice mladých techniků (pravděpodobně se částečně proměnila z původního oddělení techniky) a stanice mladých přírodovědců (pravděpodobně navazuje na oddělení vědy). Oddělení tělesné výchovy a brannosti se proměnilo v oddělení tělovýchovy a sportu. (ODPM rok 1973/74, zpráva o činnosti)

Ve školním roce 1983/84 bylo evidováno těchto 7 oddělení:

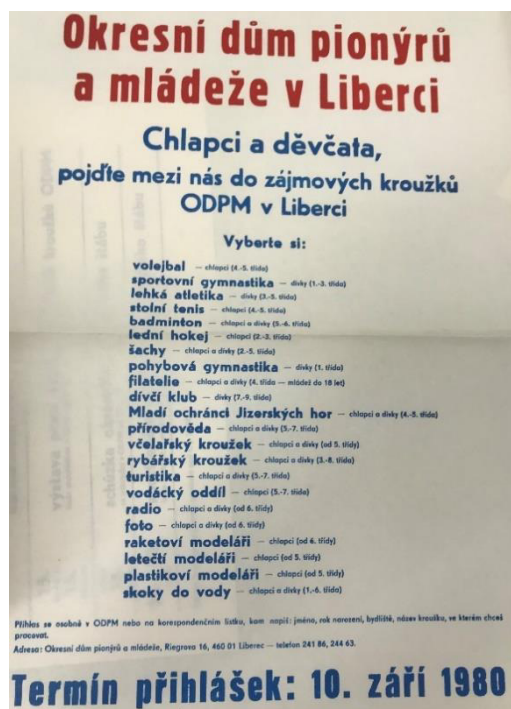
- **oddělení metodiky:** zájmové útvary: okresní pionýrský štáb, klub vedoucích hvězdiček jisker. Oddělení metodiky koordinuje metodickou činnost všech zájmových vedoucích, volební kampaně, semináře, školení atd.
- **oddělení společenských věd:** zájmové útvary: KMP, dívčí klub 2x, klub mladých filatelistů, klub mladých čtenářů, klub mladých reportérů
- **oddělení techniky:** zájmové útvary: radio, foto 2x, raketový modeláři, letečtí modeláři 6x
- **oddělení přírodovědy:** zájmové útvary: rybářský kroužek 4x, přírodovědný 2x, matematika, myslivecký, mladí ochránci Jizerských hor 2x
- **oddělení tělesné výchovy a sportu:** zájmové útvary: lehká atletiky 3x, lední hokej 4x, odbíjená 5x, stolní tenis 3x, badminton 2x, šachy 4x, skoky do vody 2x, sportovní gymnastika, pohybová gymnastika 4x, košíková, skateboard, základy plavání. Jednotlivých zájmových útvarů bylo vždy více, podle věku a nabytých zkušeností.
- **oddělení turistiky:** zájmové útvary: turistický pěší 4x, turistický vodní 3x, střelecký kroužek, rádiový orientační běh
- **oddělení estetiky:** zájmové útvary: výtvarný kroužek 3x, keramický kroužek. Oddělení estetiky má za úkol rozšiřování činnosti a kladení důrazu především na sovětské umění.

Název oddělení	Počet zájmových útvarů
Oddělení metodiky	2
Oddělení společenských věd	6
Oddělení techniky	10
Oddělení přírodovědy	10
Oddělení tělesné výchovy a sportu	31
Oddělení turistiky	9
Oddělení estetiky	4

Tabulka 3: Přehled oddělení ODPM, 1983-1984

V tabulce můžeme přehledně najít názvy jednotlivých oddělení, počet zájmových útvarů, kterých bylo v roce 1983/1984 72. Počet dětí však už v záznamech uveden nebyl. Tentokrát už byl počet oddělení zachován, pouze někde došlo ke změně názvu oddělení, např.: oddělení umělecké se změnilo na oddělení estetiky. Počet zájmových útvarů se mírně navýšil. (ODPM, rok 1983, Plán činnosti)

Byl kladen velký důraz na propagaci pravidelné zájmové činnosti, viz plakát propagující zájmové útvary na školní rok 1980/1981.

Obrázek 1: Propagační materiál ODPM, 1980, (zdroj: ODPM, Plán činnosti, 1983)

b) příležitostná zájmová činnost

Příležitostnou zájmovou činností v Domě pionýrů a mládeže můžeme rozdělit do třech typů: soutěže a olympiády; besedy, exkurze, koncerty a vlastní tradiční akce.

1) soutěže a olympiády

Velkou složkou příležitostné zájmové činnosti Okresního domu pionýrů a mládeže tvořily soutěže a olympiády. Soutěže představovaly opravdu podstatnou část programu domu pionýrů. Soutěžilo se v lyžování, ve stolním tenise, v hokeji, pořádaly se závody na sněhu (saně, boby), šachový turnaj, branný závod v plavání a další. Mezi tradiční soutěže patřily Velká a malá t'apka (každoroční pochodová soutěž), Zlatý list (přírodovědná soutěž) a O Zlatou udici (rybářská soutěž).

Například v 1973/74 proběhly tyto soutěže: oddělení metodické se zúčastnilo soutěže stezky odvahy, oddělení společensko-vědní se zúčastnilo soutěží dívčí klub, filatelisté a KID, oddělení umělecké se zúčastnilo soutěže v kresbě na asfalt, stanice mladých přírodovědců se zúčastnila rybářské olympiády, lovu ryb udicí, rybářské techniky, ale i biologické olympiády, stanice mladých techniků soutěžila například v modelářských soutěžích a v minikárách. Oddělení tělovýchovy a sportu se účastnilo nejvíce soutěží, každý sport měl své vlastní soutěže, vždy nejprve okresní kolo a v případě postupu kolo krajské. Většina těchto soutěží se konala k x-tému výročí vítězného února, např.: O pohár přátelství, O zlatou hokejku, Pohár pionýrů.

ODPM také pořádal v roce 1983 Olympiádu mládeže. (ODPM zájmová činnost-olympiády 1980-1985, ODPM 1980/81-Sportovní příprava, dokumentace soutěží)

2) besedy, exkurze, koncerty

Kromě soutěží, kterých se jednotlivá oddělení účastnila, se konalo mnoho besed, exkurzí, koncertů a zájezdů. Děti si například mohly udělat zdravotnický kurz, zúčastnit se besedy o mravní výchově, nebo se zúčastnit exkurze k povolání. Nabídka byla velmi pestrá. Několikrát se také konal zájezd do Drážďan, v roce 1983 měly děti možnost se s hokejovým zájezdem podívat do Švédska a poznat Stockholm a okolí.

3) vlastní tradiční akce

Každé oddělení mělo své akce, například Abeceda krásy-beseda s kosmetičkou, aranžování květin (společenskovední oddělení), kreslení na asfalt, výstava prací ve Skloexportu (oddělení estetiky).

V rámci příležitostné zájmové činnosti se například v roce 1957/1958 uskutečnilo 131 akcí pro děti, kterých se zúčastnilo 12526 dětí a 20 akcí pro mládež a dospělé, kterých se zúčastnilo celkem 2125 diváků. Pro starší se většinou jednalo o besedy a filmy, které navazovaly na nějaké závody.

K příležitostné zájmové činnosti můžeme zařadit také spolupráci s mateřskými školami. Školkové děti se seznamovaly s životem pionýrů při nepravidelných setkáních a také navštěvovaly maňásková a loutková divadélka, které ODPM pořádalo. (ODPM, 1957/58, zpráva o činnosti)

Soutěže, olympiády a příležitostné akce byly motivovány slavnými politickými výročími (vznik SSSR, „vítězný únor“, atd.)

Na každý měsíc byl vytvořen program příležitostné činnosti, viz foto.

c) táborová činnost

Důraz kladen na letní činnost i činnost o jarních prázdninách. Vždy byl pečlivě vytvořen program. O jarních prázdninách se většinou jednalo o sportovní soustředění, či pobytové akce, při kterých se využívaly pionýrské ubytovny na přehradách Fojtce a na Souši. Během letních prázdnin mělo každé oddělení své tábory, nejvíce však na táborovou činnost bylo zaměřené oddělení přírodovědy a turistiky.

Například v roce 1958 se během letních prázdnin uskutečnila krajská táborová škola pro pionýrské vedoucí, tábor s plaveckým výcvikem, putovní tábor, vodácký putovní tábor a cyklistický putovní tábor. (ODPM, rok 1957/58 zpráva o činnosti)

Okresní dům pionýrů a mládeže v Liberci	
program na měsíc květen 1980	
8. Čtvrtek	slavnostní zasedání okresního pionýrského štábu v sídlových skupinách od 8.25. třídy zasedání. Zahájení ve 14.30 hodin v ODPM.
10. Sobota	okresní kolo STIM rakelových modelářů Zahájení soutěže na libereckém letišti v 9 hodin.
13. Úterý	okresní finále Mezinárodního atletického čtyřboje přátelství pro mladší žactvo
14. Středa	okresní finále Mezinárodního atletického čtyřboje přátelství pro starší žactvo Zahájení soutěže pro starší chlapce ve 13.30 hodin na hřišti v Křižácké 1. Rozšířené oddělení vedoucí ZDS do A. S. Starší žactvo: rozšířené oddělení.
15. Čtvrtek	seminář skupinových vedoucích Zahájení v 8.30 hodin v ODPM.
17. Sobota	okresní kolo STIM leteckých modelářů Zahájení soutěže na libereckém letišti v 9 hodin.
17. Sobota	okresní setkání klubu mezinárodního přátelství Zahájení v 9.30 hodin v ODPM.
17. Sobota	VII. schůzka klubu hvězdiček lískar Zahájení na pohřební hřbitvu v přírodě. Zahájení v 8.30 hodin v ODPM.
17. Sobota	okresní kolo soutěže „O parizýnský samopal“ Soutěž proběhne ve Votavských nad Nisou. Propozice obdrží všechny pionýrské skupiny.
21. Sobota	schůzka okresního pionýrského štábu Zahájení v 15 hodin v ODPM.
23. - 25. Sobota	okresní turistický svaz PO SSM a ČSTV Sraz proběhne ve Fojtce a Čerčech v rámci okresní sportovního týmu. V programu srazu je součástí orientáční běh, úkrmní pítbar a soutěž „O pavouk jiskar ODPM“. Podrobné propozice a program a pokyny obdrží klas všechny pionýrské skupiny, odděly TOM a tělo- výcvikové oddělení.
23. - 25. Sobota	okresní kolo soutěže „Zlaté udiče“ Soutěž proběhne ve Svijanech. Propozice obdrží všechny zájmové místní organizace Českého výtvarného svazu.
24. Sobota	krajské kolo STIM leteckých modelářů Zahájení soutěže v 9 hodin na libereckém letišti.
27. Úterý	okresní kolo STIM radioznanosti pro žáky středních a středních škol. Zahájení v ústředí ODPM v 16 hodin.
26. - 30. Sobota	okresní výstava STIM foto Určeno pro žáky ZDS, učňovských a středních škol. Výstava se uskuteční v herně ODPM.
28. Sobota	závod v lehké atletice pro žáky 1.-3. třídy ZDS v Liberci. Zahájení ve 13.30 hodin na hřišti ZDS Křižácká hřbitvu. Rozšířené oddělení vedoucí ZDS do 20. 5.
31. - 1. VI. Sobota	přebor ČSR mladších dorostenců ve volejbale Zahájení v 8 hodin na volejbalových kurtách na městském stadionu v Liberci. Starší proběhne kraj ČSR. Porodním je TJ Slované ODPM, odděly volejbalu ve spolupráci s tělocvičnými odděleními ODPM.

V průběhu měsíce křídla bude v ODPM zahájen zdravotní kurs. Propozice obdrží jednotlivé ZDS.
Severografio Liberec - č. j. 71/80

Obrázek 2: Plakát příležitostné činnosti ODPM, květen 1980, (zdroj: ODPM, Plán činnosti, 1983)

O dvacet let později v roce 1978 letní činnost vypadalo takto:

Oddělení turistiky vyrazilo na putovní tábor na Velkou Fatru a na vodácký putovní tábor na Orlíku, oddělení techniky se zúčastnilo soustředění technických kroužků a soustředění fotokroužku, oddělení tělesné výchovy a sportu se zúčastnilo hned několika soustředění: badminton, odbíjená, lední hokej, lehká atletika, šachy. (ODPM, 1978, Letní činnost)

8.1.2 Zaměstnanci

Stálých zaměstnanců a na plný úvazek měl Okresní dům pionýrů vždy kolem 10 lidí. Patřili mezi ně ředitel, vedoucí jednotlivých oddělení a provozní zaměstnanci.

Například ve školním roce 1957/58 měl ODPM 13 stálých zaměstnanců na plný úvazek: ředitelka, vedoucí jednotlivých oddělení, účetní, domovník, uklízečka, šatnářka, správce budovy na Fojtce, dále zde pracovali 3 sbormistři ze Severáčku na ½ úvazku lidí v Severáčku. Ve školním roce 1973/74 zde působilo 11 pedagogických pracovníků (ředitel, vedoucí jednotlivých oddělení) a 4 hospodářští pracovníci. (ODPM Plány a zprávy o činnosti, rok 1957-74, Výměnný fond ODPM, rok 1973/74, Zpráva o činnosti – hodnocení)

Co se týče vzdělání zaměstnanců, ve školním roce 1973/1974 byly vysokoškolsky vzdělání 4 pracovníci, část pedagogický zaměstnanců bez vzdělání docházela do večerní školy KSČM.

Velký přínos externích vedoucích, kteří pracují hlavně na přípravě soutěží a s talenty.

8.1.3 Přírodovědné oddělení

Největší nabídku mělo přírodovědné oddělení. Pořádalo spoustu akcí, soutěží a mělo dobře promyšlené tábory. (ODPM, rok 1974-1985, Přírodověda)

Zájmové útvary a rybáři

K významným a velmi navštěvovaným kroužkům patřili rybáři. Kroužek mladých rybářů byl určen pro děti od 9 do 15 let. Pracoval při stanici mladých přírodovědců. Mladí rybáři se během dvou let seznámili nejen s rybářským sportem a rybářskými předpisy, ale i se dozvěděli mnoho o anatomii a fyziologii ryb a vodních rostlin. Na kroužku získali poznatky o ochranně přírody a životního prostředí. Kroužek byl zakončen závěrečným testem ve formě pohovoru. Na kroužek navazoval letní tábor. Ten měl sloužit k rozvoj

poznatků přímo v terénu. Většinou byl pořádán na řece Ohři. Rybáři měli také své soutěže, nejznámější z nich byla Zlatá udice. Také se mohli zúčastnit Olympiády mladých rybářů. (ODPM, zhodnocení práce rybáři, „Zlatá udice“ 1969-1980)

Soutěže

Přírodovědné oddělení se také účastnilo spousty zajímavých soutěží. Jedna z nejzajímavějších byla soutěž Zlatý list. Tato přírodovědná soutěž měla za úkol vhodně podněcovat a rozvíjet zájem dětí o ochranu přírody a životního prostředí. Vstupním úkolem do soutěže bylo předložit soupis vykonané veřejně prospěšné práce (úprava okolí, sběr léčivých rostlin a hub), dalším úkolem bylo vedení si tzv. „Deníku Zlatého listu“, ve kterém byla zaznamenána jejich celoroční práce – zápisky, obrázky, mapky, sbírka přírodnin, fotografie atd. a samotným vyvrcholením soutěže bylo vědomostní kolo a přírodovědná stezka. (ODPM, rok 1984-1985, Zlatý list)

Tábory přírodovědného oddělení

Toto oddělení pořádalo největší počet pobytových akcí. V oblíbě byly především putovní tábory. Každý rok se pořádal jeden velký putovní tábor. Tábory se z velké části pořádaly na Slovensko: např. Putovní tábor Malá Fatra-Strachovské vrchy 1985. Cestovalo se ale i po Čechách, děti měly s přírodovědným oddělením například možnost prozkoumat Beskydy, Jeseníky, nebo Český ráj. Tábory měly vždy jasně daný cíl: *„příjemné prázdninové požítky, seznámení s Malou Fatrou, posílení samostatnosti a fyzické zdatnosti, setkání s bývalými účastníky.“* (ODPM, rok 1985, Putovní tábor) Nechyběly však ani politické cíle táborů, například při návštěvě Nízkých Tater se účastníci měli za úkol seznámit se Slovenským národním povstáním.

Program putovních táborů byl především zoologický, botanický a geologický průzkum zajímavých míst a lokalit, seznámení s okolní faunou a florou. Stravování často probíhalo z vlastních zdrojů, děti měly mít s sebou peníze na nákup potravin, následně si vařily na ohništi. Někdy bylo stravování také restaurační. Téměř vždy spali ve vlastních stanech.

Pro názornou představu, seznam věcí, které se dětem doporučovaly vzít s sebou: oblečení, ešus, lžičky, nůž, provaz, baterku, zápisník, společenské hry, hudební nástroje, jídlo minimálně na dva dny, šicí potřeby, čištění na boty, kotlík, vařečku, naběračku, igelitový ubrus.

Na tábory se cestovalo vlakem, pokud byla cesta delší například na Slovensko, cestovalo se vlakem lůžkovým. (ODPM, rok 1985, Putovní tábor)

Další akce a spolupráce

Přírodovědné oddělení spolupracovalo se základními školami a školními družinami, ale i s Botanickou a Zoologickou zahradou Liberec.

Spolupráce probíhaly na těchto úrovních:

- 1) cykly přírodovědných filmů pro školní družiny
- 1) cyklus besed v Zoo Liberec a v Botanické zahradě
- 2) burza zvířátek
- 3) beseda s pracovníkem CHKO Jizerské hory
- 4) soutěže – Biologická olympiáda, chemická olympiáda,
- 5) akce a soutěže ve spolupráci s přírodní komisí OR-Zlatá udice, Zlatá srnčí trofej, Zlatá včela
- 6) soutěž Zlatý list
- 7) okresní sraz přírodovědných oddílů
- 8) seminář vedoucích přírodovědných oddílů
- 9) okresní sraz přírodovědných oddílů

Například ve školním roce 1981/1982 pořádalo přírodovědné oddělení ve spolupráci se správou městských kin v Liberci cyklus přírodovědných filmů – akce se nazývala Odpoledne přírodovědných filmů. Byla určena pro žáky od 2. třídy a měla obohatit znalosti žáků základních škol o ochraně přírody a životního prostředí. Filmy byly rozděleny do cyklů: náborové filmy, sovětské filmy, ptáci, ZOO, život ve vodě, život v přírodě. Jednotlivých akcí se zúčastnilo přibližně 300 dětí, celé akce něco kolem 2400 dětí. Akce byla považována za úspěšnou, proto se rozhodli v ní pokračovat i nadále. (ODPM, rok 1981/1982, přírodovědné filmy)

Burza zvířátek byla také oblíbená akce pořádaná přírodovědným oddělením, například v roce 1982 se jí zúčastnilo 60 dětí. Na akci spolupracovali zaměstnanci ZOO Liberec, kteří také poskytli několik zvířátek.

Další úspěšná akce byla spolupráce se zoologickou a botanickou zahradou: akce o jarních prázdninách 1983: „*Liberecké děti chtějí znát svou botanickou a zoologickou zahradu.*“ Akce se zúčastnilo dokonce 400 dětí a pro velký úspěch bylo v plánu z ní udělat akci pravidelnou.

Akce o jarních prázdninách měl přírodovědný kroužek vždy dobře promyšlené. Každý den se konala jiná zajímavá akce. Například v roce 1984 se děti mohly zúčastnit akcí: „*Liberecké děti chtějí znát svou botanickou a zoologickou zahradu*“, výlet na Fojtku, matematická soutěž, soustředění oddílu Mladí ochránci Jizerských hor. (ODPM, rok 1984-1985, Přírodověda, hodnocení akcí)

8.1.4 Severáček

Součástí Okresního domu pionýrů a mládeže byl také dětský pěvecký sbor Severáček. Ten byl založen v roce 1958 manželi Jiřinou a Milanem Uherkovými. Severáček byl vždy na velmi dobré úrovni, často vyjížděl i do zahraničí, děti se se sborem měly možnost podívat třeba do Francie, nebo Belgie. Severáček také pořádal pěvecké soustředění s cílem nacvičení nových písní a opery do repertoáru a prohloubení hlasových možností dětí. (Severáček, 2019 [online])

8.2 Současnost

Dům dětí a mládeže Větrník, Liberec I, příspěvková organizace v současné době sídlí v ulici Riegrova 16, Liberec a jeho ředitelkou je Mgr. Marta Kultová

DDM Větrník je školské zařízení, které poskytuje zájmové vzdělávání, jehož účastníky jsou děti, žáci a studenti. Účastníky však také mohou být pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby (citace z Vyhlášky MŠMT o zájmovém vzdělávání). (DDM Větrník, 2019 [online])

8.2.1 Zájmová činnost

Větrník je zařízení, které je vhodné pro všechny aktivní lidi. Aktivity Větrníku můžeme rozdělit na pravidelnou činnost, příležitostnou činnost, osvětovou činnost, táborovou činnost, individuální práci s talenty a spontánní činnost probíhající v otevřeném klubu Věčko.

Pravidelné činnosti zahrnuje otevření přibližně 100 zájmových útvarů oddílů, kurzů a klubů různého zaměření ročně:

- přírodovědných a ekologických
- výtvarných, keramických a řemeslných

- hudebních a tanečních
- počítačových a modelářských
- sportovních a turistických

Pod příležitostnou činností spadá cca 150 akcí za rok, pořádaných jak pro účastníky pravidelné činnosti, tak i pro širokou veřejnost. Příležitostná činnost také zahrnuje vzdělávání dospělých a Parlament mladých. Pod osvětovou činností spadají všechny kurzy, výukové programy, semináře, neformální vzdělávání dospělých a preventivní programy. Táborovou činností můžeme rozdělit na letní tábory (pobytové, příměstské, putovní) a zimní tábory (pobytové, příměstské lyžařské, nebo příměstské nelyžařské). Individuální práce s talenty zahrnuje soutěže MŠMT, ostatní soutěže, závody a turnaje ve kterých mohou talentovaní jedinci poměřit své síly v rámci libereckého kraje, či celé republiky. Spontánní činnost se odehrává v otevřeném klubu V, kde mohou děti volně přijít, zahrát si stolní fotbal, šipky, biliard, zaboxovat si, přečíst si časopisy, strávit čas na počítači, nebo si jenom odpočinout a využít wi-fi připojení. (DDM Větrník, 2019 [online])

Kroužky

Dům dětí a mládeže v současné době nabízí opravdu nespočet kroužků pro děti i dospělé. Kroužky jsou podle jednoduchého schématu rozděleny do čtyřech základních skupin: kroužky estetické činnosti, kroužky technických a přírodovědných dovedností, kroužky sportovních činností a kroužky společenských a turistických činností.

Mezi kroužky estetické činnosti patří především velké množství kroužků výtvarného zaměření (keramika, kresba, akvarel) a rukodělných činností (*Odivání, Úprava střihů a šití*). Na oddělení estetických činností probíhají i sobotní rukodělné kurzy: Keramika, Mozaika, Tiffany a dalších. V průběhu prázdnin také pořádají velmi oblíbené kurzy *Malby a kresby* a *Keramika*.

Základem kroužků technických a přírodovědných dovedností jsou především modelářské kroužky, mezi něž patří automodeláři, letečtí modeláři, papíroví modeláři. V nově vzniklých kroužcích elektroniky se zájemci mohou seznámit s tajemstvím elektrických obvodů a pokusit se sami takové konstrukce postavit, v počítačovém kroužku si osvojí základy počítačové grafiky a v kroužku robotiky si mohou postavit vlastního robota. Dále do této skupiny kroužků spadají kroužky zoochovatelské (*Mladý badatel, Zoochovatelský kroužek*). Ty nabízejí činnost spojenou s chovatelstvím a starostí o ochranu přírody jako celku. Zájemci se mohou zapojit do chovatelského procesu

drobných zvířat jako jsou králíci, křečkové, potkani, myši, osmáci, činčily a morčata, nebo pouze pozorovat život některých plazů v teráriích.

Posláním kroužků sportovních činností je pěstovat aktivity zaměřené na sport. Sportovní kroužky mají v současné době v Domě dětí opravdu široký záběr. V 35 otevřených kroužcích uspokojí jak začátečníky a jedince, kteří mají zájem o sportovní aktivity pouze rekreačního charakteru, tak i zájemce o výkonnostní sport. Kroužky vedou zkušení trenéři s dlouholetou praxí. Nabízejí například florbal, volejbal, atletiku, jógu, kruhový trénink a lezectví. Oblíbené jsou nové adrenalinové kroužky: Parkour-Freerun a kroužek skateboardingu.

Kroužky společenských a turistických činností nabízí „společenskou“ činnost nejen v pravidelných kroužcích, ale i v dalších aktivitách s pestrým zaměřením. Jedná se většinou o zaměření taneční (countrytance, breakdance, clogging...), hudební (kytara, flétna)

a dramatické. Pestrá je také nabídka turistických kroužků: TO Broučci a TO Brouci nabízejí aktivní trávení volného času při peších aktivitách, ale i na kolech, lodích a lyžích. TO Lesní moudrosti je typický pro volnější, hravou turistiku, Kajmani zase přesahem od turistiky do ekologie a poznávání přírody. Často pořádají víkendové nebo prázdninové výpravy. Turistické kroužky svou celoroční práci zakončují oddílovým táborem. (DDM Větrník, 2019 [online])

Kroužky pro dospělé tvoří širokou základnu celkového počtu kroužků „Větrníku“. Dospělí si, stejně tak jako děti, mohou vybrat ze široké nabídky kroužků výtvarného zaměření (keramika, kresba, tiffany), sportovního (kruhový trénink, jóga, zdravotní cvičení), tanečního (country tance, breakdance). Kroužky pro dospělé se odehrávají v pozdějších večerních hodinách, nebo formou víkendového kurzu.

Nově také Dům dětí a mládeže nabízí kroužky pro rodiče s dětmi, kde se společně učí tvořit (kroužek *Tvořilek, Keramika-dvougenerační*). Oblíbený je také Klub rodičů s dětmi zaměřený na celkový rozvoj osobnosti, postupné získávání dovedností v oblastech: hudební-tanečky, říkadla, rytmické nástroje; tělesné-orientace v tělocvičně, obratnost, společné hry; výtvarné-práce s různými materiály; rozvoj motoriky a celkových sociálních dovedností dítěte, vzájemné působení dětí a rodičů. (DDM Větrník, 2019 [online])

Soutěže a další akce

Dům dětí a mládeže se podílí na spolupořádání soutěží. Ty jsou realizovány za finanční podpory Ministerstva školství a Libereckého kraje. Většinou se jedná o okresní a krajská kola olympiád. Dům dětí a mládeže pořádá matematickou, fyzikální, chemickou, češtinářskou, dějepisnou, zeměpisnou, biologickou olympiádu, dále pythagoriádu, matematického a přírodovědného klokana.

Větrník také v současné době v rámci dopoledních aktivit nabízí programy pro školy. Programy jsou zaměřeny buď přírodovědně (*Hravé pokusy, Přírodovědné pokusy*), nebo výtvarně (keramika, drátování, cínování). V-klub nabízí program Zdravá třída pro vytvoření bezpečného klima třídy. (DDM Větrník, 2019 [online])

Táborová činnost

Dům dětí a mládeže nabízí tábory na jarní a letní prázdniny. Tábory o jarních prázdninách můžeme rozdělit na pobytové tábory, tábory příměstské lyžařské, nebo příměstské nelyžařské a letní tábory jsou buď pobytové, příměstské, nebo putovní.

Příměstské tábory často navazují na činnost některého z kroužků. Můžeme tak nalézt tábor *Florbal, Keramika, Lezecký tábor, Mažoretky a roztlskávačky* a další. Některé příměstské tábory ale nabízí i aktivit více. Například *Tábor pro všechny*, který je zaměřen na aktivního využití volného času, a to v kombinaci zdravého pohybu, her i výtvarného tvoření. Účastníci navštíví ZOO, IQ park, EKOpark, bazén, lezeckou stěnu, lasergame, budou výtvarně tvořit a hrát hry. Nebo tábor *Všehochuť*, zaměřený na hry, horolezeckou stěnu, trampolínu, výtvarku a výlety po krásných místech Liberce a okolí. Pobytové tábory jsou většinou zaměřeny tematicky a často se odehrávají v ubytovně, která patří právě „Větrníku“ a nachází se v Oldřichově v Hájích. Témata jsou různorodá od Harryho Pottera až po piráty z Karibiku. Putovní tábory se konají po záštitou TO Brouci. Jedná se o několikadenní putování a cykloturistiku spojenou s tábořením a spaním pod stanem.

„Větrník“ většinou nabízí tábory pro děti školního věku, výjimečně také pro děti předškolní (*Mateřinky*), anebo dospělé (*Keramika středověku*). (DDM Větrník, 2019 [online])

8.2.2 Zaměstnanci

Dům dětí a mládeže disponuje současné době 18 stálými zaměstnanci. Ve funkci paní ředitelky pracuje Mgr. Marta Kultová, dále zde najdeme vedoucí pracovníky jednotlivých pravidelných činností, zaměstnance ekonomických odvětví, správce

budovy, speciální pedagogické pracovníky na oddělení soutěží, a především pedagogy volného času. Dále zde pracuje téměř 100 externistů z řad dobrovolníků, nebo studentů. Všichni interní pracovníci musí mít pedagogické vzdělání. (DDM Větrník, 2019 [online])

8.2.3 V-klub

Součástí Větrníku je od roku 2004 V klub. Ten sídlí v ulice 5. května, 36 a jeho vedoucí je Michaela Horáčková. V-klub je na svých webových stránkách popisován jako: volnočasový otevřený klub při DDM Větrník.

V-klub byl otevřen v září 2004 jako klub pro mládež při DDM Větrník Liberec. Zpočátku sloužil především mládeži od 12 do 26 let jako prostor, kde se mohli stýkat se svými kamarády a vrstevníky, zahrát si nějakou hru, udělat si na počítači referáty a práce do školy, nebo uspořádat akci pro své kamarády. Vytváří tak místo vhodné pro setkávání a spontánní činnost dětí a mladistvých, podporuje jejich vlastní osobnostní rozvoj a posiluje sociální dovednosti. Později však V-klub rozšířil své služby a mládeži se věnujeme nejen odpoledne při nějaké spontánní činnosti, ale také dopoledne, kdy organizují různé programy pro stmelení třídního kolektivu, dále ve spolupráci s Eurocentrem Liberec připravují přednášky na různá témata jako třeba Vánoce v EU, etiketa v EU atd. V klub tak přispívá k naplnění aktuálních potřeb občanů Libereckého kraje.

V-klub je otevřen každý všední den od 12:00 do 18:00. Do V-klubu si děti můžou přijít zahrát biliard, šipky, stolní fotbálek, deskové hry, přečíst si časopisy či noviny, nebo využít počítačů a internetu. Také si zde mohou uspořádat vlastní akci jako třeba koncert, nebo divadlo. (Vklub, 2019 [online])

8.2.4 Parlament Mladých

Pod Větrník patří dále také Parlament mladých Liberec (PML). Ten vznikl při Domu dětí a mládeže v roce 1998 z popudu Jany Pavlíkové, která je také stále jeho koordinátorkou. Jeho vznik reagoval na tehdejší dění. Parlament v dnešní době tvoří skupina středoškoláků, kteří se pokouší o zapojení svých vrstevníků do veřejného dění. Snaží se zprostředkovat aktuální dění zejména mladým lidem a zanechat po sobě něco přínosného.

Mezi hlavní aktivity PML patří pořádání veřejných debat na aktuální témata, vzdělávacích workshopů či studentských voleb. Od roku 2013 se PML věnuje otázce trávení volného času v Liberci v rámci projektu VOČA. (DDM Větrník, 2019, [online])

8.2.5 Viva Liberec

Od roku 2008 je součástí Větrníku také mažoretková skupina Viva Liberec. Zpočátku se jednalo o skupinu čítající 30 členů rozdělenou do dvou kategorií na děti mladší a děti starší. V roce 2012 vznikl nový oddíl twirlingu. O rok později vznikl nejmladší oddíl – roztleskávačky. Se svými choreografiemi vystupují na nejrůznějších kulturních a sportovních akcích a úspěšně se účastní soutěží. (VIVALIBEREC, 2019, [online])

8.2.6 Loutkové divadlo Spojáček

Součástí Větrníku je také Loutkové divadlo Spojáček. Novodobá historie tohoto malého divadla se začala rozvíjet v dubnu 1993, kdy pár původních členů divadla Spojáček a dalších nástupnických divadel jako bylo Povídej, Watrdlo, Klíček, se rozhodli znovu obnovit tradici amatérského marionetářského divadla a vrátit dětem Kašpárka. Tehdejší ředitel povolil divadélku vybudování stále scény a zastřešil tím tak jejich činnost.

Divadlo Spojáček navázalo na tradici zaniklého divadla. Staronové divadlo hraje s původními loutkami. Repertoár se skládá ze starých pohádek o Kašpárkovi, které jsou pro divadlo typické. Jsou však upravené pro dnešní dobu i publikum.

V roce 2001 se divadlo rozšířilo i o dětský loutkářský kroužek. Dětský soubor pracuje se všemi typy loutek a zajímá se o techniky hraní loutkového divadla. Děti postupně přecházejí z dětského souboru do souboru dospělého. Celý soubor se pak společně podílí na realizaci pravidelných představení pro děti. Hraje se pravidelně vždy poslední sobotu v měsíci na domovské scéně v DDM Větrník. Dále Spojáček pořádá Mikulášské besídky, hostuje v jiných divadlech, nebo vystupuje o Vánocích či Velikonocích v Galerii. Účastní se různých soutěžních i nesoutěžních loutkářských přehlídek, pořádá letní tábory a různé výjezdové akce. (Spojáček, 2019, [online])

8.3 Porovnání činnosti před rokem 1989 a současné činnosti

Okresní dům pionýrů a mládeže se po roce 1989 stal Domem dětí a mládeže Větrník. Neproměnil se ale pouze název, změn uvnitř organizace nastalo více. První výraznou změnou je, že se proměnila cílová skupina organizace. Už to nejsou pouze děti a mládež jako v době „předrevoluční“, ale i pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby.

Proměnila se také činnost „Větrníku“ po obsahové stránce. Přibyla činnost spontánní (probíhající v otevřeném klubu Věčko) a činnost osvětová (kurzy, výukové programy, semináře, neformální vzdělávání dospělých a preventivní programy). Táborská činnost se proměnila (například přibýly zimní tábory, dříve se jednalo spíše o jednodenní akce probíhající během jarních prázdninách). Pravidelná a příležitostná činnost zůstaly zachovány.

Co se týče zájmových útvarů, tak jejich počet narostl na současných 100. Jsou rozděleny do čtyřech základních skupin: kroužky estetické činnosti, kroužky technických a přírodovědných dovedností, kroužky sportovních činností a kroužky společenských a turistických činností. Došlo tedy ke sloučení původních dvou oddělení techniky a přírodovědy a oddělení turistiky a společenských věd. Oddělení metodiky zaniklo úplně.

Rozrostl se počet kroužků estetické činnosti (keramika, kresba, akvarel, *Odivání, Úprava stříhů a šití*). Přibýly rukodělné kurzy. Základem kroužků technických a přírodovědných dovedností zůstaly kroužky modelářské (automodeláři, letečtí modeláři, papíroví modeláři). Nově vznikly kroužky elektroniky. Kroužky sportovních činností mají i nadále širokou nabídku aktivit. Velká část kroužků byla zachována, přibyl například florbal, jóga, kruhový trénink, nebo Parkour-Freerun. Nově můžeme v Domě dětí a mládeže nalézt kroužky hudebního a tanečního charakteru a kroužky dramatické, spadající do sekce kroužků společenských a turistických. Turistické kroužky pracují i nadále. Úplně vymizel kroužek rybářský.

Úplně nové jsou kroužky pro dospělé, pro rodiče s dětmi a dopolední programy pro školy.

Dům dětí a mládeže se i nadále podílí na spolupřádání soutěží, kterými jsou z velké části olympiády. Soutěž Velká a malá tlapka se koná i v současnosti.

Co se týče zaměstnanců, tak mezi interními zaměstnanci zůstala paní ředitelka, vedoucí pracovníci jednotlivých pravidelných činností a provozní zaměstnanci. Nově se mezi nimi objevují i speciální pedagogičtí pracovníci na oddělení soutěží a pedagogové volného času. Všichni interní pracovníci musí mít pedagogické vzdělání. I nadále je velký počet externích pracovníků, kteří především vedou jednotlivé kroužky.

Součástí „Větrníku“ se stal V klub, Parlament mladých, mažoretková skupina Viva a Loutkové divadlo Spojáček. Naopak sbor Severáček už pod Dům dětí a mládeže nepatří.

Pamětnice Rita Patková uvádí mezi hlavními změnami větší volnost a možnost dělat téměř cokoliv, co není v rozporu s předpisy a hygienickými normami. Změny vidí také v přístupu dětí a jejich rodičů. Děti se momentálně hodně nudí, jsou líné a je těžké je pro cokoliv nadchnout. Většinu času tráví na telefonech. Současní rodiče mají zájem hlavně o takové zájmové útvary, kde se děti něco naučí. Ty, kde se děti pouze baví a relaxují, zaznamenávají podle paní Patkové úbytek dětí.

9 Středisko volného času Vikýř

9.1 Činnost Vikýře před listopadem roku 1989 a jeho prožívání listopadových událostí

Středisko volného času Vikýř vzniklo v říjnu roku 1987. Původně se jmenoval Městský dům pionýrů a mládeže (MěDPM). Vikýř měl své sídlo v Jablonci nad Nisou v Podhorské ulici.

Vikýř při své činnosti spolupracoval s Okresním domem pionýrů a Novinami Jablonecka. (MNV Jablonec nad Nisou, Městské kroniky 1987, 1987, 1989)

Vikýř každoročně rozšiřoval svoji činnost a postupně se zapisoval do podvědomí města Jablonec nad Nisou.

9.1.1 Zájmová činnost

Zájmovou činnost v MěDPM můžeme rozdělit na pravidelnou, příležitostnou a tábory. Mezi pravidelnou činnost patřily zájmové útvary pro děti základních škol a kluby pro středoškolskou mládež a učně. Mezi příležitostnou patřily akce a soutěže (viz činnost příležitostná).

Zájmové útvary

Zájmové útvary byly nabídnuty základním školám, středním školám a učilištím. Na středních školách byly ZÚ propagovány pomocí učitelů. Některé školy však byly za svou vlastní mimoškolní činnost hodnoceny, tak MěDPM nepodporovaly. Stejně tak Pionýrské skupiny. Chápali dům jako konkurenci.

MěDPM první rok existence nabízelo 20 zájmových útvech a 6 klubů pro středoškoláky. Kroužky byly rozděleny mezi oddělení společensko-vědní, technické, přírodovědné, výtvarné a tělovýchovné. Z 20 nabízených ZÚ nakonec pravidelně pracovalo 14: taneční soubor Nisanka, výtvarný kroužek, dívčí klub, kanoisté, esperanto, filatelisté, plastikoví modeláři, letadloví modeláři, kroužek fotografický, elektrotechnický, herpetologický, judistický a ochránci přírody. Některé kroužky byly pro velký zájem dětí otevřeny 2x-3x. Ke klubům pro středoškoláky patřily fotoklub, cyklistika, výtvarný, loutky, myslivecký a dívčí klub. Středoškolské kluby fungovaly méně pravidelně než kroužky pro děti ze základních škol, mládež často přišla, když něco potřebovala, například poradit s filmem, doporučit, jak si něco ušít a další.

Středoškolákům nešlo o systematické získávání vědomostí a dovedností. (MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1987)

O rok později byly stanoveny přesné názvy jednotlivých oddělení, rozrostl se počet zájmových útvarů a přibyl počet dětí. Počet zájmových útvarů stoupl na 50 a dětí přihlášených k pravidelné činnosti bylo už kolem 500.

Název oddělení	Počet zájmových útvarů
Oddělení společenských věd	10
Oddělení techniky	6
Oddělení přírodovědy	2
Oddělení estetiky	7
Oddělení tělovýchovy, turistiky, brannosti a sportu	12

Tabulka 4: Přehled oddělení MěDPM, 1988-1989

V tabulce můžeme přehledně najít názvy jednotlivých oddělení a počty zájmových útvarů pro školní rok 1987/1988.

- **Oddělení společenských věd:** Dívčí klub 2x, Kurz vaření pro kluky, Studio módy, angličtina, Mladý novinář, Filatelistický, Šachový, Dívčí klub, Vaření
- **Oddělení techniky:** Malý modelář, Plastikový modelář, Automodelář, Výpočetní technika, Letecký modelář, Fotografický
- **Oddělení přírodovědy:** Herpetologický, Ochránci přírody
- **Oddělení estetiky:** Nisanka 3x, Výtvarný 3x, Dovedné ruce
- **Oddělení tělovýchovy, turistiky, brannosti a sportu:** Turistika, Orientační běh, Cvičení s hudbou 2x, Judo, Bikros 2x, Kanoistika, Střelecký kroužek 2x, Basket 2x

Zájmové kluby pro středoškoláky a učně pro rok 1988: Dívčí klub, Studio módy, angličtina 2x, Fotografický 2x, Myslivecký, Cvičení s hudbou, Orientační běh. (MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1988)

O rok později byl především zájem o jazyky, taneční a modelářské kroužky. Počty zájmových útvarů na oddělní vypadaly takto:

Název oddělení	Počet zájmových útvarů
Oddělení společenských věd	16
Oddělení techniky	9
Oddělení přírodovědy	3
Oddělení estetiky	14
Oddělení tělovýchovy, turistiky, brannosti a sportu	11

Tabulka 5: Přehled oddělení MěDPM, 1989-1990

V této tabulce můžeme sledovat změny, které proběhly na jednotlivých odděleních na začátku školního roku 1989/1990.

- **Oddělení společenských věd:** přibyly kroužky angličtiny, němčiny, Přípravy na VŠ matematika a chemie
- **Oddělení techniky:** přibyla Robotika a Fotografické kroužky pro SŠ
- **Oddělení přírodovědy:** Ochránci přírody se rozdělili do dvou útvarů: turistický, myslivecký
- **Oddělení estetiky:** přibyly kroužky Moderní tanec, Dramatický kroužek, Loutkařský, Pěvecký sbor, Divadelní soubor SŠ, Hudební skupina SŠ
- **Oddělení tělovýchovy, turistiky, brannosti a sportu:** Přibyla jóga pro SŠ

Změny také zaznamenaly zájmové kluby pro středoškoláky a učně. Přibyly přípravy na VŠ, jóga, navýšil se počet angličtin. Celkem v roce 1989 evidují 12 klubů. (MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1989)

Příležitostná činnost

Mezi příležitostnou činností můžeme zařadit akce v rámci zájmových útvarů, soutěže, zájezdy, karnevaly, odpoledne vánočních tradic, promítání pro ŠD, taneční maraton, výstavy. Část těchto příležitostných akcí byla plánovaná, část vznikla jako reakce na současné situace a potřeby škol, organizací a veřejnosti. Specialitou MěDPM se staly akce spojené s módou, konaly se módní bazary, módní přehlídky a takzvané Slavnostní setkání úspěšných. Jednalo se o společné odpoledne dětí a mládeže, kterým se podařilo uspět v nějaké soutěži. Mělo to fungovat jako motivace pro ostatní.

Organizace se snažila o spolupráci se středoškolskou a učňovskou mládeží pomocí akcí cílených na tyto skupiny.

První rok existence v domě připravili 11 příležitostných akcí. Z velké části se jednalo o soutěže: obvodní kolo recitace, obvodní kolo soutěže ve zpěvu, střelecký zimní turnaj O pohár jabloneckých skláren, soutěž dívčích klubů. Z nesoutěžních akcí se podařilo připravit karneval, taneční maraton a módní bazar. (MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1987)

O rok později už stihli připravit akcí více. Opět se z velké části jednalo o obvodní a městská soutěží. Některé akce a pořady si začínají vytvářet každoroční tradici: taneční

Obrázek 3: Dívky ze zájmového útvaru Nisanka, 1988, (zdroj: MNV Jablonec nad Nisou, Městská

Obrázek 4: Karneval, 1989, (zdroj: MNV Jablonec nad Nisou,

maraton, novoroční Jolka, módní bazar. Vznikají i akce novém například přehlídka studia módy. (MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1988)

Ve školním roce 1989/1990 se konalo 75 akcí, kterých se zúčastnilo až 4000 dětí, mládeže a dospělých. Konaly se oslavy ke 40 let výročí PO ve formě výstavy archivních materiálů a besedy s pamětníky. Vznikal pořad pro rodiče na závěr školního roku. Dívčí klub často pořádá prodejní akce pro veřejnost a módní přehlídky. V plánu je otevření butiků v rámci dívčího klubu. (MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1989)

Zajímavou nepravidelnou činností byly pořady pro středoškoláky, které vznikly v rámci spolupráce se středními školami. Ty se pořádaly šestkrát do roka a řešily se na nich aktuální problémy. Mezi mladými lidmi měly úspěch, byly řízeny moderátory, převládaly na nich dialog, diskuze, hra, nebo sociální drama. Příklady pořadů: Poznej sám sebe, Psychohrátky, Co nás zajímá o módě, Otazníky nad sexem. (MNV Jablonec nad Nisou, Městská kronika 1988)

Táborová činnost

Táborová činnost ve Vikýři před rokem 1989 nebyla tolik rozsáhlá jako třeba ve Větrníku. První rok existence se pobytové tábory ještě nekonaly, byly pouze celotýdenní táborové programy.

V roce 1988 už bylo uspořádáno 7 táborů pro 7 zájmových útvarů. Jednalo se o tábor střelecký, dva tábory basketbalové, kanoistický, tábor pro orientační běžce, bikros a tábor fotografů. Dívčí kluby strávily 14 dní na budově MěDPM. To můžeme považovat za předchůdce příměstských táborů ve Vikýři. (MNV Jablonec nad Nisou, Městské kroniky 1987, 1988, 1989)

Dále se tábory postupně rozšiřovaly.

*Obrázek
5Přehlídka na
den dětí, 1989,
(zdroj: MNV
Jablonec nad
Nisou, Městská
kronika 1989)*

9.1.2 Zaměstnanci

MěDPM zahajoval svoji činnost se třemi prvními interními pedagogickými zaměstnanci: paní ředitelkou, odbornou pracovnící oddělení společenských věd a odbornou pracovnící oddělení estetiky. Dále zde pracovala školnice a na částečný úvazek topič. Ostatní zaměstnanci zde pracovali externě. V roce 1988 zde pracovalo již 57 externistů. Počet interních zaměstnanců však byl až do roku 1989 zachován.

Dům se často potýkal s nedostatkem pracovních sil. Ne vždy se podařilo zajistit vedoucí na všechny plánované zájmové útvary.

Co se týče vzdělání, tak všichni zaměstnanci museli být proškoleni minimem pionýrského pracovníka, někteří kvalifikací vedoucího, nebo řídicího pracovníka. (MNV Jablonec nad Nisou, Městské kroniky 1987, 1988, 1989)

9.1.3 Listopad 1989 ve Vikýři

Díky korespondenci zaměstnankyně Vikýře Jaroslavy K., můžeme nahlédnout na události listopadu roku 1989 z pohledu Vikýře: „A je tu listopad. Ještě v pondělí 20.11. řada lidí neví, co se vlastně děje. V pondělí dostáváme první informace přímo z Prahy, chystáme první výzvu na podporu studentů a demokracie. Svými podpisy se připojují externisté a rodiče dětí z kroužků, Zatím ještě nevíme, co bude dál. Snaží se nám to rozmluvit. V pátek jedeme demonstrovat na Mírové náměstí. V pondělí se účastníme generální stávky.“

Dále je v dopise psáno, že Vikýř požaduje jiný název, který by lépe vystihoval jeho činnost, protože neslouží pouze dětem, ale i mládeži a dospělým. Také to, že si přejí dům dále rozšiřovat, ale vnitřní koncepci, kterou považují za apolitickou neměnit. Místnosti v domě nabízí Občanskému fóru a sami se připojují k OF pedagogických pracovníků. Běžný provoz nadále pokračuje, po Novém roce se chystají na schůzku s novými zástupci města. (korespondence Jaroslava Kadlacová, 1989)

Požadavky paní Jaroslavy K. byly vyslyšeny, MěDPM změnil svůj název, rozšířil svoji činnost a získal více interních zaměstnanců. Ve své činnosti je úspěšný i v současnosti.

9.2 Současnost

Dům dětí a mládeže Vikýř Jablonec nad Nisou, příspěvková organizace, nebo také Středisko volného času Vikýř, má stále sídlo v původní budově na Podhorské ulici číslo

popisné 946/49 a jeho současnou ředitelkou je Bc. Martina Šípková. (Vikýř, 2019, [online])

Dům dětí a mládeže je zařízením pro volný čas. Jeho klienti jsou osoby od kojeneckého věku až po věk seniorský. Zajišťuje výchovné, vzdělávací a rekreační akce a osvětovou činnost pro předškoláky, žáky základních škol, speciálních škol, studenty středních a vysokých škol, pedagogické pracovníky, popřípadě i další osoby. Je otevřeným zařízením pro všechny věkové i sociální skupiny, pracuje se zdravými i handicapovanými jedinci. Nabízí využití volného času v podobě pravidelného zájmového vzdělávání. Pracuje s talentovanými žáky a studenty, pečuje i o sportovní využití dětí a mládeže, zabývá se prevencí negativních jevů a nabízí výukové programy pro školy a další příležitostnou i spontánní činnost. (výroční zpráva SVČ Vikýř, 2018)

Dům dětí a mládeže Vikýř vytváří vedle škol bohatě strukturovanou nabídku pro vhodné využívání volného času dětí a mládeže během školního roku především nabídkou pravidelné, příležitostné i spontánní činnosti ve všech oblastech své působnosti. Stejně tak se podílí na organizaci odborných soutěží-olympiád a sportovních soutěží. Nezanedbatelný je i jeho podíl na zajištění letní činnosti formou příměstských nebo výjezdových táborů. (výroční zpráva SVČ Vikýř, 2018)

Vikýř také nedávno oslavil „100 leté výročí“. Jedná se o číslo, které vyšlo součtem 60 (počet let, kterých budova Vikýře slouží dětem) + 30 (počet let, kterých Vikýř funguje jako organizace pro volnočasovou činnost) + 10 (počet let, kterých Vikýř zřizuje město Jablonec nad Nisou).

Mottem Vikýře je „Baví nás to.“

9.2.1 Zájmová činnost

Zájmovou činnost ve Vikýři můžeme rozdělit na pravidelnou a periodickou, odehrávající se v zájmových útvarech-kroužcích, nepravidelnou-soutěže, olympiády, výukové programy pro školy, přehlídky a další akce a činnost táborem.

Kroužky

Vikýř v současné době nabízí 109 kroužků. V roce 2012 s příchodem nové paní ředitelky došlo k reorganizaci organizačního schématu kroužků. Vikýř už nemá klasická oddělení, jako tomu bylo dříve. Kroužky jsou však kvůli přehlednosti především pro propagační materiály rozděleny do 10 odvětví. Jedná se o kroužky společenské, divadelní

a hudební, přírodovědné, pro nejmenší, sportovní a pohybové, taneční, pro zdravotně postižené, výtvarné, modelářské a technické, mažoretky.

Mezi kroužky společenské patří *Škola vaření, Cukrářský kroužek, Fotoklub, Anglická konverzace, Fantasy, Geochanig, Indiánský kroužek*, nebo nové kroužky *Dřevařská dílna a Textilní kroužek*. Do kroužků hudebních a divadelních spadá *Ukulele, Klávesy, Kytara, Flétna, Divadlo a Scénický tanec*. Mezi kroužky přírodovědné náleží *Chovatelé, Herpetologové* (kroužek, ve kterém se děti seznamují s exotickými zvířaty) a kroužek *Rákosníček* (kroužek pro předškolní děti, seznamování se zvířaty). Mezi kroužky sportovní a pohybové spadá *Florbal, Fotbal, Kuželky, Jóga, Airsoft, Bruslení*, ale i *Cvičení pro seniory*. Do kroužků tanečních patří *Irské step, Street dancem* a především kroužky *Malá Nisanka*. To je taneční kroužek a zároveň folklórní soubor, ve kterém se děti učí lidové písně a tanečky, seznamují se s tradicemi a lidovými zvyky, vystupují na různých akcích a folklórních festivalech. V současné době je kroužků otevřeno 6 podle věku a pokročilosti. Kroužek náleží mezi původní kroužky a může se chlubit velkou oblibou už řadu let. Do kroužků výtvarných spadá *Keramika, Kreativ* (kroužek tradičních i netradičních výtvarných technik) a *Paletka* (kroužek pro předškolní děti, výtvarné aktivity zaměřené na přípravu do školy). Dalším odvětvím jsou kroužky modelářské a technické, mezi ně patří původní kroužky jako *Modelářská dílna, Letečtí modeláři, Plastikovní modeláři, Elektro kroužek, Výpočetní technika* a nové pokrokové kroužky *Mechatronika, Robotika a 3D tisk*. Mezi kroužky mažoretek patří 3x kroužek *Twirlingu* a 5x kroužek *a Mažoretek*. V sekci kroužků pro nejmenší můžeme najít *Berušáky, Hýbáňky pro pindi* a *Broučky*. Broučci jsou určeny dětem ve věku 2-4 roky, jedná se o takovou předškoličku, kde se děti socializují v kolektivu stejně starých dětí a zvykají si na režim ve formě dodržování časů a hrají si. Broučci jsou členěny na několik "bloků"-volné hraní, procvičování jemné motoriky, procvičování hrubé motoriky, učení se lidových písniček a básniček. Veškeré aktivity jsou provázány ročním obdobím. V současné době je 7 kroužků Broučků. Mezi kroužky pro zdravotně postižené patří *Hudebně pohybový kroužek ZP, Setkávání u tvoření ZP, Hudebně dramatický kroužek ZP, Pohybovky - iboccia ZP*.

Kroužky tedy už nejsou zaměřeny pouze na děti a mládež, své si najdou i dospělí a senioři. Většina původně dětských kroužků již existuje ve verzi pro dospělé. Oblíbené jsou především rukodělné kroužky-výtvarný kroužek a keramika, dále je oblíbený kroužek vaření a hudební kroužky, ve kterých se dospělí učí na hudební nástroje a folklórní kroužek Nisanka.

Senioři mohou navštěvovat *Cvičení pro seniory*.

Nově také Vikýř nabízí kroužky pro zdravotně i mentálně postižené. Ty fungují také až od doby příchodu nové paní ředitelky. Všechny kroužky pro zdravotně postižené fungují napříč všemi věkovými kategoriemi. (Vikýř, 2019, [online])

Soutěže a další akce

Vikýř stejně tak jako Větrník spolupřádá soutěže a olympiády, které jsou realizovány za finanční podpory MŠMT a Libereckého kraje. Většinou se jedná o okresní kola olympiád. Středisko volného času pořádá matematickou, chemickou, zeměpisnou, biologickou, dále pythagoriádu, literární soutěže, soutěž ve hře na kytaru Kytarová struna a soutěže v cizích jazycích.

Vikýř organizuje opravdu mnoho dalších akcí. Jedná se buď o akce jednodenní (odpolední), nebo víkendové. Jednodenní akce jsou například Pohádková přehrada, Den země, Zahradní slavnost a další. Mezi oblíbené víkendové akce patří cyklo víkendy. Výjimkou nejsou ani zájezdy pro dospělé, většinou za poznáním.

Vikýř organizuje i velké množství kurzů. Jedná se buď o kurzy spojené s tvořením-kurz výroby kosmetiky, kurz šití a přešívání, nebo kurzy ve formě přednášky, příkladem může být předporodní kurz.

Dále také Vikýř organizuje výukové programy pro školy. Programy jsou rozděleny na programy pro školy mateřské (České tradiční vánoce, Máme rádi zvířata, Ničeho se nebojíme) a programy pro první a druhý stupeň základních škol. Základní školy si mohou vybrat program spojený s přírodovědnou tematikou a se zvířaty (Plazi a obojživelníci, Hlodavci, králíci a toulavá zvířata), programy zaměřené na primární prevenci sociálně patologických jevů (Oči hadů-drogová problematika, Gamblerství, Život bez života, nebo Výchova ke zdravé výživě), nebo program zaměřený na finanční gramotnost, či dětská práva (Alenka v říši dětských práv). V poslední době také Vikýř pořádá programy spojené s workshopem – Den Zvířat ve Vikýři, nebo tematické dílničky pro školní družiny–Den Matek, Vánoční, Velikonoční. (Vikýř, 2019, [online])

Táborová a prázdninová činnost

Vikýř pořádá tábory, nebo jiné speciální akce o všech prázdninách, tedy nejen o prázdninách letních, ale i jarních, pololetních a podzimních. Děti a rodiče mohou vybírat ze široké nabídky, jak táborů pobytových, tak i příměstských. Příměstské tábory

mají vždy nějaké zaměření a většinou korespondují s některým z kroužků. Můžeme tak najít například tábor *Mažorettek*, *Modelářský*, *Dřevodílný*, *Jógový*, *Hudební* a další. Výjimkou nejsou ani příměstské tábory tematické, například Všeobecný tábor na téma Fantastická zvířata, nebo tábor pro nejmenší s tématem Madagaskar. Vikýř také nabízí dva tábory pro handicapované. Ty jsou pro zájemce od 7-35 let a jejich návštěvníci zažijí tvořivé dílny, hry, výlety, kontakt se zvířaty, muzikoterapii a canisterapii. Velký počet pobytových táborů se odehrává v zahraničí. Děti se mohou s Vikýřem podívat například do slovenských Tater, rakouských Alp, k moři do Chorvatska a Itálie, nebo na poznávací zájezd do Švédska.

Kromě táborů Vikýř pořádá takzvané Prázdninové týdny s Vikýřem pro děti z jabloneckých mateřských škol. Jedná se o takovou náhradu mateřských škol, kdy město dotuje náhradní program v době, kdy jsou školky uzavřeny. Jedná se o tři týdny uprostřed prázdnin. Program se odehrává v pronajatých prostorech ŠD a MŠ předškoláků na ZŠ Sokolí. K dispozici mají děti celou velkou zahradu, hřiště s herními prvky, třídy školní družiny a mateřské školy, jídelnu a tělocvičnu. (Vikýř, 2019, [online])

9.2.2 Zaměstnanci

Středisko volného času má v současné době 13 stálých zaměstnanců. Kromě paní ředitelky a pana zástupce zde pracují další čtyři pedagogičtí pracovníci-vedoucí jednotlivých oddělení, dva školní asistenti na ½ úvazek ze šablony a provozní zaměstnanci – ekonomka, PR pracovník, recepční, školnice a uklízečka. Většina pedagogických zaměstnanců má vysokoškolské vzdělání.

Středisko by však nemohlo existovat bez pomoci externích zaměstnanců a dobrovolníků. Ti mají na starost především jednotlivé kroužky a soutěže. Externích zaměstnanců se ve Vikýři ročně otočí cca 120, z toho asi 40 z nich je stálých a vedou zde zájmovou činnost dlouhodobě.

Velká pozornost je věnována přípravě a vzdělávání zaměstnanců – kurzy, školení. Interní pracovníci stále pracují na samostudiu a celoživotním vzdělávání. Také externí zaměstnanci a dobrovolníci si doplňují kvalifikace k dílčí pedagogické činnosti.

Podle slov paní ředitelky se Vikýř dá označit za takový „rodinný podnik“. Jeho specifikem je, že zde pracovaly dokonce tři generace jedné rodiny a zástupce čtvrté generace navštěvoval Vikýř jako klient.

Vedení Vikýře se s největší pravděpodobností stará o své zaměstnance velmi dobře, v roce 2018 dokonce získal třetí místo v soutěži Zaměstnavatel regionu. (Vikýř, 2019, [online])

9.2.3 Vikyhlas a Projekt Vikyhrdinové

Vikyhlas je časopis, který vychází jako občasník. Je součástí výročních zpráv a pomáhá při propagaci činností Vikýře zábavnou formou. Nechybí v něm spousta fotografií, her a soutěží, ale také pozvánek na plánované akce a zhodnocení těch, které proběhly.

Projekt Vikyhrdinové Viky a Viky vznikli minulý rok v rámci oslav „100letého výročí“ Vikýře. Jedná se o 100 úkolů, které mají přimět rodiče s dětmi, ke společnému trávení volného času, tvoření a poznávání. (Vikýř, 2019, [online])

Příklady úkolů: přespi v lese pod širákem, vyrob si dárek, rozesměj kamaráda, vyrob písťalku nebo pomlázku, postav krmítko, jed' na výlet vlakem, natrhej na louce kytku a dej ji někomu blízkému, pij celý den jenom čistou vodu, posbírej v lese deset odpadků a dej je do popelnice. (Viky a Viky, 2019, [online])

9.3 Porovnání činnosti před rokem 1989 a současné činnosti

Tak jako činnost libereckého Větrníku, proměnila se i činnost jabloneckého Vikýře. Z původního názvu Městský dům pionýrů a mládeže se stal Střediskem volného času Vikýř.

Jeho klientela se taktéž proměnila. K dětem a mladistvým přibyly ještě předškolní děti, dospělí a senioři. Současný Vikýř se chlubí tím, že je zařízením pro lidi od narození až po věk 99 let. A nejen to, Vikýř pořádá dokonce předporodní kurzy, takže „pečuje“ o ještě nenarozené děti. Jeho klienti můžou být také zdravotně a mentálně handicapovaní jedinci.

Když se podíváme na zájmovou činnost Vikýře, můžeme sledovat, že k původní pravidelné a příležitostné činnosti přibyla činnost osvětová v rámci preventivních programů pro školy a činnost spontánní.

Zájmové útvary ve Vikýři již nejsou rozděleny do jednotlivých oddělení, jako tomu bylo dříve. K této změně přispěl až příchod nové paní ředitelky v roce 2012. Jinak počet zájmových útvarů narostl, některé zanikly a jiné nové zase vznikly. Modelářské kroužky a kroužek Malá Nisanka fungují nadále a patří mezi oblíbené. Vznikly nové sportovní

a taneční kroužky, dále kroužky pro předškolní děti, handicapované, dospělé a seniory. Úplně zanikly zájmové kluby pro středoškolské děti a učně. Pozornost Vikýře už není na tuto věkovou skupinu tolik orientována jako dříve.

Znásobil se počet akcí a soutěží v rámci činnosti příležitostně. Městská a okresní kola soutěží vystřídalý soutěže o olympiády pořádané ve spolupráci s MŠMT. Akce se z jednodenních prodloužily na celé víkendy. Nově také poznávací zájezdy pro dospělé.

Táborová činnost se před rokem 1989 ještě s největší pravděpodobností nestihla plně rozvinout. Dříve se pořádalo pouze 7 táborů v rámci zájmových útvarů. V současnosti má Vikýř opravdu širokou nabídku táborů příměstských a pobytových včetně zahraničních táborů u moře. Nechybí ani tábory pro handicapované. Vikýř také pořádá Prázdninové týdny s Vikýřem, při kterých tvoří program pro školkové děti a tím tak pomáhá pracujícím rodičům v době kdy mají mateřské školy zavřeno.

Vikýři se podařilo získat 13 stálých zaměstnanců z velké míry vysokoškolsky vzdělaných. Počet externistů se každý rok navyšuje. Zaměstnanci se snaží neustále doplňovat své vzdělání a v práci se zlepšovat.

Vikýři se podařilo z původního malého Městského domu pionýrů a mládeže fungující o třech zaměstnáních vybudovat kvalitní organizaci, která nabízí široké spektrum zajímavých, moderních kroužků, akcí, přednášek. Dokáže jít s dobou a reagovat na aktuální dění a potřeby. Už se nemusí bát konkurence od základních škol, či jiných organizací. Výborně spolupracuje se svým zřizovatelem městem Jabloncem nad Nisou.

To poslední je podle slov paní ředitelky právě to, co přispělo k největší proměně Vikýře napříč lety. V roce 2012 došlo k změně zřizovatele z kraje na město. V rámci toho došlo také ke změně vedoucích pracovníků v organizaci. A právě tehdy se začal Vikýř proměňovat

a modernizovat, právě tehdy se rozrostla klientela například o handicapované osoby.

Bývalá paní ředitelka Marta Tauchmanová uvedla změn více. Mezi těmi hlavními jmenovala to, že Vikýř už není zařízení pouze pro děti a mládež ze základních a středních škol. Jako další zásadní změnu jmenovala současné financování, při kterém si organizace musí na spoustu věcí vydělat sama. Jako negativní změnu uvedla ukončení spolupráce se školami.

Zaměstnankyně Andrea Tauchmanová hovořila o změnách ze stran dětí a rodičů. Podle ní děti přestávají Vikýř navštěvovat, protože chtějí. Jsou do Vikýře umísťovány

rodiči, kteří na ně mnohdy nemají čas a Vikýř se tak podle slov Andrey stává odkladištěm dětí.

10 Středisko volného času Tanvald

10.1 Činnost Střediska volného času před rokem 1989

Středisko volného času Tanvald se dříve jmenovalo Městský dům pionýrů a mládeže. Vzniklo v roce 1978 a jeho adresa se nacházela v ulici Protifašistických bojovníků 336, Tanvald.

Součástí Městského domu pionýrů a mládeže byla také základna na Světlé. (Pedagogické porady z let 1986, 1987, 1988, 1989)

10.1.1 Zájmová činnost

Zájmovou činnost v Městském domě pionýrů a mládeže můžeme jednoduše rozdělit na tři typy: zájmová činnost pravidelná, soutěže a akce a táborová zájmová činnost.

Zájmová činnost pravidelná

Zájmová činnost pravidelná byla uskutečňována v rámci jednotlivých zájmových útvarů. Mezi prvními útvary, které v Městském domě pionýrů a mládeže vznikly byli letečtí modeláři, vodácký kroužek, turistický kroužek a minikáry. Minikáry se staly jedním z nejoblíbenějších a nejnavštěvovanějších zájmových útvarů. Do jejich činnosti patřila příprava minikár na sezónu, tréninky na trati v Liberci a Jablonci nad Nisou, schůzky ohledně údržby a uložení minikár, beseda o automobilových závodech, přednáška o pravidlech silničního provozu a značkách. Kroužek minikár měl také každý rok jedno či více letní soustředění zakončené kontrolním závodem. (Deník práce: Minikáry, Pedagogické porady 1986, 1987, 1988, 1989)

V roce 1987 vznikla Stanice mladých techniků při MěDPM a také byly založeny nové zájmové útvary: šachy, rybářský kroužek, fotografický kroužek, kroužek lyže-běh, lyže sjezd a dívčí klub. Dívčí klub se také brzy stal oblíbeným zájmovým útvarem. Nabízel široké spektrum činností, dívky si v něm mohly vyzkoušet šití oblečení včetně střihů, výrobu obrazů, balení dárků, pečení a zdobení cukroví, batikování, vaření včetně prostírání, cvičení při hudbě, poslech hudby a tanec. (Pedagogická porada, 1987)

V roce 1988 přibyly další zájmové útvary: severská kombinace, kroužek výpočetní techniky, kroužek radiotechniky, Mladý požárník, kroužek zaměřený na stavbu a provoz počítačů, akvaristika a papírový modelář. (Pedagogická porada, 1988)

Pro školní rok 1988/1989 bylo v plánu zaměření činnosti na estetickou výchovu – nově vznikly výtvarné zájmové útvary a literární (filatelie). (Pedagogická porada, 1988)

Soutěže a akce

Mezi nepravidelnou činnost patřily především soutěže a závody. Závodilo se hlavně na minikárách, závody se konaly například v Náchodě, Hořicích, Kadani, nebo každoroční závod O velkou cenu Liberce. Závodily i ostatní sportovní oddíly: lyže, biatlon, severská kombinace. Dále se pořádala například soutěž v samopalu, soutěž v branné zdatnosti, ale i estetické soutěže: recitační a výtvarná.

Za nepravidelnou činnost můžeme také označit akce a závody pořádané k příležitosti různých výročí (např: 40 let výročí vítězného února), a nebo akce pořádané během jarních prázdnin. Pro představu v roce 1988 se během jarních prázdnin konaly tyto akce:

- promítání pohádek a společenské soutěže
- promítání přírodovědných filmů, beseda s myslivcem o životním prostředí
- závod ve sjezdu na lyžích
- výtvarná soutěž

Mezi další mimořádné akce patřila také každoroční Cesta lesem pohádek. Dále se konaly besedy, například beseda s přeborníkem v autokrosu, beseda se závodníky really Paříž Dakar a další.

Za nepravidelnou činnost můžeme považovat i povinné brigády – každý člen zájmového útvaru musel odpracovat 2 hodiny na úklidu místního parku. (Pedagogické porady z let 1986, 1987, 1988, 1989)

Táborová činnost

Tábory se pořádaly pouze o velkých letních prázdninách. Každý zájmový útvar měl během prázdnin alespoň jeden putovní tábor nebo sportovní soustředění.

Například v roce 1987 se konal výměnný tábor dětí z NDR-pionýrský tábor plachetnice, sportovní soustředění lyžařů, minikár, vodních sportů, biatlonu, dále střelecký tábor, modelářský tábor, tábor mladého rybaře, turistický putovní tábor. (Pedagogická porada, 1987)

O rok později vodáci vyrazili během letních prázdnin na Otavu a Berounku, přibyl tábor turistický příměstský, tábor leteckých modelářů a mladého požárníka. Ostatní tábory zůstaly zachovány v plném počtu. (Pedagogická porada, 1988)

O prázdninách roku 1989 se na soustředění vydávají už i bikros, cyklotrial a kroužek výpočetní techniky. Turisté si vydali putovat do Českého ráje a vodácky putovní tábor se tentokrát vydal na Slovensko. Tento rok se táborů a soustředění zúčastnilo celkem 202 dětí. (Pedagogická porada, 1989)

10.1.2 Zaměstnanci

Městský dům pionýrů měl při svém založení tři stálé zaměstnance. Jednalo se o paní ředitelku a dvě vedoucí oddělení. Velká část práce stála na externích zaměstnancích. Protože MěDPM provozovalo převážně kroužky sportovní, externí zaměstnanci byli z velké části muži.

10.2 Současnost

Středisko volného času Tanvald, příspěvková organizace v současné době sídlí na stejné adrese jako v období svého vzniku a jeho ředitelkou je Mgr. Helena Beranová.

Středisko volného času je volnočasové zařízení, zaměřené především na děti od předškolního věku. Mezi jeho klienty patří i dospělé osoby a senioři. Činnost Střediska můžeme označit za výchovnou, vzdělávací a osvětovou. Středisko volného času nabízí dětem i dospělým kvalitní trávení volného času v rámci zájmových útvarů, táborů, dílniček i další akcích. Dále také pořádá programy pro školy, zaměřeny především osvětově a na primární prevenci.

Ve Středisku volného času Tanvald je k roku 2019 zapsáno přibližně 500 dětí.

Středisko volného času má momentálně také tři odloučená pracoviště v Plavech, Desné a Albrechticích.

Středisko spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou, která ve Středisku zároveň sídlí. (SVČ Tanvald, 2019, [online])

10.2.1 Zájmová činnost

Zájmovou činnost ve Středisku můžeme rozdělit na pravidelnou, příležitostnou a táborovou. Mezi pravidelnou činnost patří kroužky, do činnosti příležitostné spadají akce

jako soutěže, dílničky, přespávačky a další a do činnosti táborové spadají všechny pobytové a příměstské tábory.

Kroužky

Středisko volného času nabízí momentálně 49 kroužků. Kroužky jsou jednoduše rozděleny podle zaměření na hudební, výtvarné, sportovní a ostatní.

Mezi hudební kroužky patří *Drumbeny* (hra na buben) a kroužky *Kytary k táboráku*. Zájmový útvar Kytary k táboráku je momentálně otevřen devětkrát a mohou ho navštěvovat děti od úplných začátečníků až po velmi pokročilé.

Do kroužků výtvarných patří kroužek *Tiffany a mozaika*, kroužek *Výtvarný, Výtvarně-keramický* dále také kroužky keramiky. Kroužků Keramiky je tento rok otevřeno šest, dva z nich na odloučeném pracovišti v Desné. Keramický kroužek založili roku 2001 a od té doby se jedná o jeden z nejoblíbenějších a nejnavštěvovanějších kroužků. Keramické výrobky dětí ze Střediska lze často zakoupit trzích v okolí Tanvaldu nebo na jejich vlastní závěrečné akademii.

Kroužky sportovní mají ve Středisku nejširší základnu a tohoto zaměření jich evidují celkem 20. Patří mezi ně florbal, lyže, plavání, stolní tenis, volejbal a turistika. Dále kroužek pro předškolní děti – *Sportovní příprava pro nejmenší* a pro seniory- *Relaxační cvičení pro seniory*. Mezi kroužky sportovní jsou však zařazeny i kroužky taneční: kroužek irských tanců a taneční kroužek mix. Taneční kroužky společně s kytarou k táboráku a keramikou patří mezi ty nejoblíbenější.

Ke kroužkům „ostatním“ je zařazena *Logopedie* (2 logopedické kroužky jsou v Tanvaldu a jeden na odloučeném pracovišti v Plavech, kroužek pracuje při základních školách), *Angličtina*, *Rybářský*, *Divadelní*, *Šachy*, *Šití pro radost*, *Vaření* a *Volnočasový klub*. Také sem patří úplně nové kroužky a to kroužek *Kutilský* (též oblíbený, děti se na něm učí používat základní nářadí a materiály, poznají jak vypadá práce v dílně-zatloukání hřebíků, smirklování, vrtání, šroubování, řezání) a kroužek *Youtuberingu* (ukázka toho, jak jde Středisko s dobou, děti se zde učí natáčet videa apod.) (SVC Tanvald, 2019, [online])

Nepravidelná činnost-akce

Středisko volného času Tanvald není tak velké jako Větrník a Vikýř, tudíž nepořádá soutěže MŠMT. Pořádá však soutěže v rámci Střediska – například šachový

turnaj, turnaj v šipkách, nebo branný závod „Ještědská hlídka“. Výjimkou nejsou ani výtvarné soutěže, kterých se mohou zúčastnit okolní školy.

Nepravidelnou činnost tvoří také velmi pestrá nabídka aktivit. Středisko pořádá každé prázdniny (pololetní, jarní, velikonoční, podzimní) speciální program. Většinou se jedná o výlety do okolí, nebo sportovní a výtvarné dny ve Středisku. Během jarních prázdnin je dětem nabídnout také příměstský tábor.

Oblíbená akce, která už funguje dlouhou dobu a je hojně navštěvovaná, tvoří dílničky. Dílničky se pořádají vždy před nějakým svátkem. K nejnavštěvovanějším akcím patří dílničky vánoční, dále však středisko pořádá i dílničky velikonoční nebo dílničky před dnem matek. Děti si zde mohou vyrobit dárečky a výzdobu, vztahující se k danému svátku.

Další akcí, kterou Středisko pořádá je Akademie. Jedná se o závěrečné vystoupení kroužků. Akademie se pořádá v městském kině a vystupují na ní kroužky tanečního, divadelního a hudebního zaměření. Zároveň zde probíhá výstava výtvarných prací a prodej dětské keramiky.

Akci, kterou můžeme počítat mezi akce nové, jsou „přespávačky“. Ty se pořádají několikrát ročně. Bývá zvlášť přespávačka pro holky a pro kluky, nebo závěrečná společná přespávačka před koncem školního roku. Ty se konají buď přímo v budově Střediska nebo na nějaké chatě v okolí Tanvaldu.

Akce se pořádají i pro dospělé. Jedná se především o nepravidelné kurzy šití, keramické dílny, cvičební maratóny. Pokus o pořádání akcí i pro seniory, ale zatím se moc neujalo. (SVČ Tanvald, 2019, [online])

Táborová činnost

Tábory, pořádající SVČT, můžeme rozdělit na pobytové a příměstské.

Pobytové tábory se konají pouze o letních prázdninách. Ve Středisku fungují až od roku 2000 a pořádají se většinou 2-3 za prázdniny. Letos se děti vydají do Královehradeckého kraje a užijí si týden plný výletů.

Poslední roky Středisko také pořádá pobytový tábor pro děti ze sociálně vyloučených lokalit-*Sociální tábor Krkonoše*. Tábor je za velmi výhodnou cenu 500 korun, včetně ubytování na horské chatě. Děti mají možnost se díky táboru podívat na

místa, kam by se jinak pravděpodobně nedostaly. Každoročně s táborem navštěvují nejvyšší horu Sněžku a Černou horu.

Příměstské tábory se pořádají nejen o letních prázdninách, ale i jarních. Nejoblíbenějším je Toulavá bota, tábor zaměřený na pěší turistiku. Všechny ostatní příměstské tábory, též se zaměřením, navazují na činnost kroužků. Můžeme tak najít příměstský tábor výtvarný, šicí, rybářský, vědecký nebo tábor youtuberský. (SVČ Tanvald, 2019, [online])

10.2.2 Zaměstnanci

Středisko má v současnosti čtyři pedagogické pracovníky na plný úvazek-paní ředitelku, paní zástupkyni a dva pedagogy volného času. Dále má jednu školní asistentku, paní uklízečku a na poloviční úvazek paní účetní.

Ve středisku také pracuje 26 externích pracovníků, kteří se starají o jednotlivé zájmové útvary, pomáhají na táborech a při dalších akcích. (SVČ Tanvald, 2019, [online])

Vysokoškolským vzděláním disponuje momentálně pouze paní ředitelka, ale všichni zaměstnanci mají její plnou podporu v dalším vzdělávání, v účasti na kurzech a seminářích.

10.2.3 Volnočasový klub a Batoláček

Poslední roky je také součástí Střediska Volnočasový klub. Ten děti mohou navštívit například po skončení vyučování ve škole, když čekají na autobus. Klub je otevřen každý všední den od 12-17 hodin a platí se do něj jednorázové vstupné 20 Kč. Klub navštěvuje průměrně 15 dětí. V klubu probíhá řízená i neřízená činnost, každý týden se vypisuje program, co se v klubu bude dělat. Děti si mohou vybrat mezi kreativní a výtvarnou činností, sportovním vyžitím a jinou zábavou. Pro děti jsou v klubu připraveny výtvarné potřeby, počítače, PlayStation, kulečník, knihy, časopisy, za dobrého počasí se program může odehrávat na venkovním hřišti.

Batoláček je dopolední klub pro děti od jednoho roku do pěti let a jejich rodiče. Pro děti je připraveno výtvarné tvoření a herny. Děti zde mají možnost si volně pohrát, najít si nové kamarády a rodiče si mohou dát kávu nebo čaj. Středisko také nabízí otevřenou hernu, která probíhá každý všední den o 9:30 do 11:00. (SVČ Tanvald, 2019, [online])

10.3 Porovnání činnosti před rokem 1989 a současné činnosti

Tak jako u ostatních organizací, i ve Středisku volného času Tanvald došlo ke změně názvu. Ten se měnil od Městského domu pionýrů a mládeže, přes Městský dům dětí a mládeže, Dům dětí a mládeže až po název dnešní: Středisko volného času.

Se změnou názvu šla ruku v ruce také změna klientely. Stejně jako ostatní volnočasové organizace, tak i v Tanvaldě se rozšířila klientela také o dospělé, seniory a předškolní děti. Podle slov pamětnice Libuše K., se rodiče snaží dávat do kroužků čím dál tím mladší děti.

Když se podíváme na zájmovou činnost, tak samozřejmě přibyl počet kroužků a proměnilo se jejich ladění. Dřívějších Městský dům pionýrů sdružoval především kroužky sportovní, nejoblíbenější byly minikáry, lyže, biatlon, severská kombinace. Dnes sportovních kroužků ubývá, natolik oblíbené minikáry už ani neexistují a oblibu si naopak získaly kroužky estetické činnosti (keramika, výtvarný kroužek), které před rokem 1989 ještě neexistovaly. Kromě kroužku lyžařského, turistického, rybářského a šachů se z původních kroužků nezachovalo téměř nic. Dnešní šicí kroužek částečně navazuje na činnost *Dívčího klubu*.

Co se týče nepravidelné činnosti, nemůžeme úplně porovnávat počty akcí a soutěží. Můžeme však porovnat to, že se z velké části proměnily. Dříve byly akce mnohem více zaměřené na soutěže a závody: například branné závody, republikové soutěže v lyžování a dalších sportech, závody minikár. Dnes se soutěží třeba v malování a Středisko je jedinou organizací v okolí, která připravuje každoroční velkou výtvarnou soutěž. Přibyl oblíbené tvořící dílničky a „přespávačky“ a také akademie, na které má Středisko každý rok možnost předvést, co své návštěvníky naučilo. Nové jsou i akce pro dospělé a seniory.

V táborové činnosti došlo také ke změnám. Už se téměř nepořádají sportovní soustředění, ani putovní tábory. Většina táborů je dnes příměstských. Vznikl sociální tábor, na který mají nárok děti ze sociálně slabších rodin.

Co se týče zaměstnanců, tak se nám počet interních lehce navýšil. Dříve bylo více externistů mužů, protože ti vedli sportovní kroužky.

Středisko volného času nyní nabízí také neřízenou činnost, a to ve Volnočasovém klubu. Přibyl také Batoláček-dopolední klub pro děti a jejich rodiče.

Paní ředitelka za velké a pozitivní změny považuje především přechod pod zřizovatele město Tanvald v roce 2008, možnost čerpání dotací u EU a nový software Matrika, usnadňující a zpřehledňující práci nejen zaměstnancům, ale i rodičům. Jako nemilou změnu vnímá větší procento úrazů a přístup některých rodičů.

Pamětnice a zaměstnankyně Libuše K. jako hlavní změny uvádí, že už se nejedná o zařízení pouze pro děti, že se mění oblíbenost kroužků (sportovní vystřídaly v žebříčku oblíbenosti kroužky esteticky zaměřené) a také stále se zvyšující zájem o zájmové útvary. Mezi negativní změny uvedla menší samostatnost dětí a snahu některých rodičů o to, aby děti celý den fungovaly pouze v organizované činnosti.

11 Diskuze

Cílem mé diplomové práce byla analýza vybraných volnočasových institucí v Libereckém kraji a následná komparace možností trávení volného času dětí před rokem 1989 a v současnosti.

Během mého výzkumu jsem se snažila najít odpovědi na tři základní výzkumné otázky, které níže popíši.

Jakým způsobem zajišťovaly vybrané organizace volný čas před rokem 1989?

Každá ze třech vybraných organizací fungovala před rokem 1989 jiným způsobem a také jinak dlouhou dobu.

ODPM Liberec, dnes známý jako Větrník, už byl dlouhodobě fungující organizací, která zajišťovala volný čas velké spoustě libereckých dětí. V osmdesátých letech měla již sedm fungujících oddělení s 72 zájmovými útvary, které navštěvovalo více jak 1000 dětí. Větrník pořádal spoustu rozmanitých akcí, ať už velmi rozšířené soutěže a olympiády, nebo besedy, exkurzy, koncerty. Většina akcí byla motivována slavnými politickými výročími. Co se týče táborů, tak Větrník před rokem 1989 nabízel tábory pobytové, příměstské a putovní. Bylo pravidlem, že každý vedoucí musí připravit alespoň jeden pobytový nebo putovní tábor.

MěDPM Jablonec nad Nisou, tedy dnešní Vikýř, vznikl krátce před rokem 1989. Během svého tříletého fungování se pomalu začal svojí činností zapisovat do podvědomí města a jeho občanů. Z původních 20 zájmových útvarů se během tří školních let vypracoval na 52 útvarů v pěti odděleních. Navštěvovalo ho přes 500 dětí. Vikýř se snažil oslovovat nejen děti ze základních škol, ale také středoškoláky a učně. Pro ně vytvořil speciální součást pravidelné činnosti-kluby pro středoškoláky. V rámci příležitostné činnosti pořádal městská a obvodní kola soutěží. Další příležitostné akce se často točily kolem tance a módy, například přehlídka studia módy. V roce 1989 se příležitostné činnosti zúčastnilo dokonce 4000 osob. Táborová činnost ve Vikýři se nestihla pořádně rozvinout, pouze 7 zájmových útvarů vytvořilo do roku 1989 pobytový tábor.

MěDPM Tanvald fungoval již od roku 1978, ale protože se jednalo o organizaci na malém městě, nebyla jeho činnost tak bohatá, jako Větrníku nebo Vikýři. Každý rok však přibývaly nové zájmové útvary. Jeho činnost byla zaměřena především sportovně, oblíbené byly kroužky minikár a všechny lyžařské kroužky. Do roku 1989 nenabízel

téměř žádné kroužky estetického zaměření. Příležitostná činnost byla také hodně zaměřena na sport a soutěžení v něm. Namísto táborů MěDPM Tanvald nabízel z velké části sportovní soustředění pro členy jednotlivých ZÚ.

Jaké možnosti trávení volného času nabízí tyto organizace dnes?

Ve své dnešní činnosti se organizace již tolik neliší. Všechny byly nuceny jít s dobou a podříditi svoji nabídku poptávce na trhu. Některé zájmové útvary napříč všemi organizacemi zanikly, nebo se snížil jejich počet. Vymizely kroužky minikár, dívčí kluby, zanikly některé sportovní kroužky a snížily se počty modelářských a turistických kroužků. Organizace dnes nabízejí kroužky cizích jazyků, nejrůznější druhy tanečních kroužků a moderní technické kroužky. Napříč všemi organizacemi přibyl počet kroužků estetické činnosti. Co se týče příležitostné činnosti, tak tradiční akce (Den dětí, Karneval) fungují stále stejně. Vikýř si zachoval i některé soutěže, například soutěž Velká a malá ťapka funguje od sedmdesátých let dodnes. Ve všech organizacích pořádají v současné době dílničky (vánoční, velikonoční atd.), které jsou u klientů velmi oblíbené. Středisko volného času začalo pořádat „přespávačky“. V táborové činnosti organizace nabízejí více příměstských táborů, od táborů putovních se naopak téměř upustilo. Tábory už nejsou vázány k nějakému zájmovému útvaru, některé jsou úplně bez zaměření, nebo mají naopak nějaké téma, např. Pirátský tábor. Může je navštěvovat každý. Ve Větrníku a v Tanvaldu začali rozvíjet také spontánní, neřízenou činnost, Tanvald v rámci Volnočasového klubu a Větrník v rámci V-klubu. Oba kluby jsou součástí zařízení a děti je mohou navštěvovat, aniž by se někde pevně přihlásily.

Jaké největší proměny v rámci vybraných organizací vnímají jejich zaměstnankyně-pamětnice?

Všechny zaměstnankyně se shodly na faktu, že největší změnu vnímají v dětech a jejich rodičích. Děti jsou více líné a je těžké je pro něco nadchnout a vytáhnout z virtuálního světa mobilů a tabletů, ve kterém žijí. Často jsou také více drzé a nemají k pedagogům takovou úctu jako dřív.

Co se rodičů týče, tak někteří z nich, podle slov pamětníků, využívají zájmové útvary k tomu, aby měli kam své dítě odpoledne umístit. Už se nezajímají o to, zda bude kroužek jejich dítě bavit, ale zda funguje tehdy, kdy pro něj nemají hlídání. Děti mnohdy navštěvují tolik zájmových útvarů, že už jim nezbývá žádný čas na neorganizovanou činnost.

Druhou největší změnou, kterou opět jmenovaly všechny tři pamětnice, je změna klientely organizací. Organizace už nevytváří volnočasovou činnost pouze pro děti a mládež, ale i dospělé osoby, seniory, předškolní děti a Vikýř dokonce také pro handicapované osoby. Díky tomu se ve všech organizacích rozrostla činnost, přibyly nové zájmové útvary a zvýšil se počet klientů.

12 Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala tématem volný čas dětí a jeho proměny v čase. Práci jsem rozdělila na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem definovala volný čas, stručně se zabývala jeho historií, funkcí a výchovou ve volném čase, Dále jsem se věnovala zhodnocením volného času, možnostmi současných škol ve volném čase a školskými volnočasovými zařízeními. Nechybí ani kapitola o osobnosti pedagoga volného času.

V praktické části jsem se snažila o to, přinést něco nového. Jako metodu pro získávání informací jsem zvolila rešerši a polostrukturovaný rozhovor. Vybrala jsem si tři konkrétní organizace volného času, u kterých jsem porovnávala činnost před rokem 1989 s jejich současnou činností. V rámci jednotlivých organizací jsem se zaměřila především na zájmové útvary, příležitostnou činnost a tábory. U každé organizace jsem nejprve popsala její činnost do roku 1989, poté její současnou činnost a na závěr jsem se pokusila o komparaci těchto dvou činností. Při komparaci jsem velmi ocenila rozhovory se zaměstnankyněmi-pamětnicemi, o jejichž názory jsem se mohla opírat. Přepisy těchto rozhovorů jsou k nalezení v přílohách diplomové práce.

Na závěr práce v kapitole diskuze jsem se pokusila odpovědět na předem stanovené výzkumné otázky, které byly zaměřeny na porovnání možností trávení volného času ve vybraných organizacích před rokem 1989 a v současnosti. Odpověď na třetí otázku popisuje změny v organizacích z pohledu pamětníků.

Kdybych měla stručně odpovědět na otázky stanovené v úvodu práce, vypadalo by to takto: Všechny organizace se proměnily, rozšířily, nabízí větší množství zájmových útvarů a narostla jim klientela. Příležitostná činnost se podle mého názoru odehrává v podobném rozsahu jako dřív, pouze přibyly nové akce, příkladem mohou být „přespávačky“. Dříve putovní a pobytové tábory vystřídaly tábory příměstské. A co se konkurence týče, tak tu pocítily i tyto organizace. Většinou se jedná o konkurenci ze základních a středních škol, které nabízí dětem vlastní kroužky a pořádají své akce. I přesto si tyto tři zmiňované organizace na nezájem klientů momentálně nemohou stěžovat.

A jestli politická změna systému v listopadu roku 1989 nějak zasáhla zmíněné organizace? Já se domnívám, že zasáhla výrazně. V některých organizacích například došlo k výměně vedoucích pracovníků. Nebo postupně došlo ke změnám názvu organizací, ve kterých se odpustilo od domů pionýrů. Ostatní změny v rámci organizací

však podle mého názoru nesouvisí se „sametovou revolucí“, ale s postupným společenským vývojem.

Co se týče dalšího námětu na bádání, určitě by stálo za to, sledovat změny v rámci organizací po menších časových úsecích, než jsem zvolila já. Nebo porovnávat změny v organizacích v návaznosti na to, jak se jim měnil zřizovatel. Možná tento přechod zřizovatele z kraje na město znamenal pro organizace více změn, než rok 1989, který jsem jako mezník stanovila já.

13 Seznam použitých zdrojů

Literatura

1. BARTOŠ, Václav. *Kapitoly z výchovy mimo vyučování a pedagogiky volného času: pomocný studijní text pro kombinované studium*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7044-608-0.
2. HÁJEK, Bedřich. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-8678-406-1.
3. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.
4. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
5. HODAŇ, Bohuslav, ed. *Volný čas a jeho současné problémy: sborník příspěvků přednesených na vědeckém symposiu v Olomouci ve dnech 20. a 21. května 2002*. Olomouc: Hanex Olomouc pro Fakultu tělesné kultury, c2002. ISBN 8085783371.
6. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
7. KULDOVÁ, Lucie. Volný čas rodin s dětmi. In: *Mládež, společnost & stát: odborný bulletin k problematice mládeže*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 1995. ISSN 1210-6380.
8. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
9. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
10. PŘADKA, Milan. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 8021020334.
11. SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0044-7.
12. SPOUSTA, Vladimír. *Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

13. SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: (Úvod do studia pedagogiky volného času): [Určeno pro stud. fak. pedagog. MU v Brně]*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 802101007x.

Prameny

1. Pedagogické porady MěDPM Tanvald z let 1986, 1987, 1988, 1989
2. *Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou*. MNV Jablonec nad Nisou. Městská kronika. 1987
3. *Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou*. MNV Jablonec nad Nisou. Městská kronika. 1988
4. *Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou*. MNV Jablonec nad Nisou. Městská kronika. 1989
5. *Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou*. korespondence Jaroslava Kadlacová. in MNV Jablonec nad Nisou. Městská kronika. 1989
6. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1978. Letní činnost
7. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1957-1974. Plány a zprávy o činnosti
8. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM, 1983. Plán činnosti
9. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1974-1975. Přírodověda
10. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1981-1982. Přírodovědné filmy
11. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1984-1985. Přírodověda, hodnocení akcí
12. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1985. Putovní tábor
13. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1980-1981. Sportovní příprava, dokumentace soutěží
14. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM, 1980-1985. Zájmová činnost-olympiády
15. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1969-1980. Zhodnocení práce rybářů, „Zlatá udice“
16. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1984-1985. Zlatý list
17. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1957-1958. Zpráva o činnosti
18. *Státní okresní archiv Liberec*. fond ODPM. 1973-1974. Zpráva o činnosti
19. *Státní okresní archiv Liberec*. Výměnný fond ODPM. 1973-1974. Zpráva o činnosti – hodnocení
20. *Výroční zpráva Střediska volného času Vikýř*. V Jablonci nad Nisou. 2018

Internetové zdroje

1. DDM VĚTRNÍK. 2019. *Akce*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.ddmliberec.cz/akce-a-kurzy>
2. DDM VĚTRNÍK. 2019. *Kroužky*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.ddmliberec.cz/krouzky>
3. DDM VĚTRNÍK. 2019. *Soutěže*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.ddmliberec.cz/olympiady-a-souteze>
4. DDM VĚTRNÍK. 2019. *Tábory*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.ddmliberec.cz/tabory>
5. DDM VĚTRNÍK. 2019. *Úvod*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.ddmliberec.cz/>
6. SEVERÁČEK. 2019. *O sboru*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://severacek.cz/o-severacku-2/o-sboru/>
7. SPOJÁČEK. 2019. *Historie*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <http://www.spojacek.cz/historie.html>
8. STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU TANVALD. 2019. *Akce*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.svctanvald.cz/akce>
9. STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU TANVALD. 2019. *Tábory*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.svctanvald.cz/tabory>
10. STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU TANVALD. 2019. *Zájmové útvary*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.svctanvald.cz/zajmove-utvary>
11. V-KLUB. 2019. *O klubu*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <http://www.vklub-ddmliberec.cz/>
12. V-KLUB. 2019. *Programy pro školy*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: http://www.vklub-ddmliberec.cz/?page_id=1064
13. VIVA LIBEREC. 2019. *O nás*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.vivaliberec.cz/o-nas/mazoretky>
14. VIKY A VIKY. 2017. *Seznam úkolů*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://sites.google.com/a/vikyr.cz/100ukolu1/services>
15. VIKÝŘ STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU. 2019. *Akce-program*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <http://www.vikyr.cz/program-mesice>
16. VIKÝŘ STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU. 2019. *Historie*. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <http://www.vikyr.cz/historie-vyrocní-zpravy>

17. *VIKÝŘ STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU. 2019. Kroužky 2018/2019. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <http://www.vikyr.cz/krouzky-2017-2018>*
18. *VIKÝŘ STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU. 2019. Tábory 2019. [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <http://www.vikyr.cz/tabory-1>*

14 Přílohy

Seznam příloh

Příloha.1: Rozhovor se zaměstnankyní Domu dětí a mládeže Liberec Ritou Patkovovou	88
Příloha.2: Společný rozhovor se zaměstnankyněmi Střediska volného času Vikýř Martou Tauchmanovou a dcerou Andreu Tauchamnovou	90
Příloha.3: Rozhovor se zaměstnankyní Střediska volné času Tanvald Libuší K.	93

Příloha.1: Rozhovor se zaměstnankyní Domu dětí a mládeže

Liberec Ritou Patkovovou

Dobrý den, prosím o krátké představení vaší osoby.

Jmenuji se Rita Patková. Vystudovala jsem Střední zemědělskou technickou školu. Později při zaměstnání jsem si vystudovala pedagogickou fakultu. Ve Větrníku jsem navštěvovala turistický oddíl již jako malá holka (během šedesátých let). S kamarády jsme si vytvořili partu a ve Větrníku se scházeli i během pozdějších studií. Proto jsem k němu měla vždy blízko.

Jak dlouho v organizaci pracujete? Jaké pozice jste vystřídala?

Nastoupila jsem v roce 1971 jako externí pomocná vedoucí, později jsem dostala nabídku dělat vedoucí oddělení přírodovědy. Nakonec jsem skončila jako vedoucí oddělení tělovýchovy, sportu a branné výchovy, kde jsem pracovala až do důchodu. Nyní zde pracuji jako externí pracovnice a vedu turistický oddíl.

Jaká byla organizace, když jste v ní začínala?

V organizaci byli na počátku většinou nestraníci, pouze paní ředitelka a asi tři pracovníci byly součástí Komunistické strany. Jinak liberecký Dům dětí a mládeže podle mého názoru nebyl politikou nijak zasažen. Všichni vedoucí museli mít takzvané pionýrské minimum, v současné době zase musí všichni vedoucí mít kurz pedagogického minima, který je pořádán při Větrníku. Po revoluci jsme bojovali o přežití a udržení existence, ale většina vedoucích zde zůstala a pokračovalo se dál.

Jak byste mohla organizaci charakterizovat dnes?

Organizace má v současnosti podle mě více kroužků a více dětí. Oddělení tělovýchovy a sportu, ve kterém pracuji, je přibližně stále ve stejném rozsahu, možná větší. Můj oddíl turistiky se víceméně v ničem nezměnil. Zanikl zájmový útvar lední hokej. Přibyly nové kroužky, například twirling. Ubylo táborů, protože před rokem 1989 měl každý vedoucí povinnost připravit tábor alespoň na 14 dní mimo Liberec, tedy ne příměstský. Putovní tábory dělám teď už pouze já. Každý rok buď vodácký putovní, nebo cyklo putovní. Dnes jsou putovní tábory kvůli předpisům více složitější, proto se do toho ostatní vedoucí pravděpodobně moc nepouští. Já si s dětmi už také netroufnu tolik jako dřív.

Co se týče dětí, největší zlom nastal v jejich povaze. Ty současné mi přijdou línější a je asi padesátkrát těžší je pro něco nadchnout. Věčně se nudí a otravují s telefonem. Na tábory se telefony berou taky, dávám jim však pouze půl hodiny denně a jinak na ně mají zákaz.

Co se týče přístupu rodičů, tak ti se více zajímají. Jednou mi dokonce telefonovali rodiče ohledně šikany, že si chlapec doma stěžoval. Tohle by se dříve nestalo. Také mají zájem hlavně o vzdělávací kroužky, kde se děti něco naučí. Kroužky, kde se děti pouze baví, upadají, třeba právě můj turistický kroužek. Pak si jsou ale naopak schopní stěžovat, že chybí nezávodní sportovní kroužky.

Jak se organizace proměnila? Co považujete za největší změnu? A co naopak zůstalo stejné?

Já osobně nevnímám žádnou velkou změnu. V současnosti mi to ale přijde lepší, uvolněnější, již to není tak sešněrované. Pociťuji větší volnost v činnosti. Cokoliv si vedoucí vymyslí a není to svázané nějakými předpisy a hygienickými normami, tak to může zrealizovat. Co se týče přístupu vedení, také se teď cítím lépe.

Děkuji za rozhovor.

Příloha.2: Společný rozhovor se zaměstnankyněmi Střediska volného času Vikýř Martou Tauchmanovou a dcerou Andreu Tauchamnovou

Dobrý den, prosím o krátké představení vaší osoby.

Marta: Mé jméno je Marta Tauchmanová a jsem bývalá ředitelka Vikýře. Do Vikýře, tehdy Městského domu pionýrů jsem nastoupila v roce 1989. Od roku 1976 jsem pracovala v Okresním domě pionýrů, kde jsem byla vedoucí metodičkou estetického oddělení. Původně jsem pracovala jako vychovatelka ve školní družině. Ve Vikýři jsem se do dvou let stala zastupující ředitelkou a od roku 1993 ředitelkou. V této funkci jsem vydržela až do roku 2012. Při ředitelování jsem zároveň byla vedoucí estetického oddělení, kde jsem měla na starost keramiku a vedoucí turistických zájmových útvarů. Nyní ve Vikýři pracuji jako externí zaměstnanec.

Andrea: Já do Vikýře docházela už jako malá holka a od roku 2005 jsem se stala zaměstnancem. Pracuji zde jako pedagog volného času a mám na starost výtvarné kroužky, kroužky adrenalinových aktivit a Broučky. Vystudovala jsem Pedagogiku volného času na Technické univerzitě v Liberci.

Paní Marto, jaká byla organizace, když jste v ní začínala?

Marta: Organizace měla před revolucí pouze tři interní zaměstnance a její činnost byla teprve v plenkách. S námi, jakožto s Okresním domem pionýrů, jsem tehdy spolupracovala. Po roce 1989 došlo k postupnému přesunu materiálů z ODPM sem do Vikýře. ODPM později úplně zanikl. A já se zde během dvou let stala ředitelkou.

Jak byste mohla organizaci charakterizovat dnes?

Andrea: Organizace dnes už nemá pevně stanovená oddělení. Každý může dělat cokoliv, co si vymyslí. Já, přestože patřím k výtvarně zaměřeným kroužkům, si můžu klidně vymyslet sportovní kroužek a nikdo my nebude moci nic říct.

Jak se organizace proměnila?

Marta: Změn pozoruji více. První změnou byl vznik Parlamentu mládeže a Informačního centra mládeže, které vedla Andrea. Parlament sdružoval jednotlivé menší parlamenty z jabloneckých škol. Do „íčka“ zase mohly děti přijít pro radu a kvůli získání informací, měli zde přístup k internetu. Oboje však časem zaniklo.

Rozdíl je určitě také ve financování. Dříve stál kroužek 10 korun na rok a mohl si ho dovolit každý. Dnes už Středisko není tolik financován státem, spoustu věcí si musí samo spočítat a zafinancovat. To samé kurzy pro vedoucí. Ti musí nastavit cenu kroužku tak, aby si třeba za rok „vydělali“ na kurz v ceně 5000 Kč.

Andrea: Největší rozdíl vnímám v dětech a přístupu rodičů. Děti jsou línější, do kroužků mnohdy chodí, protože musí a postupně ztrácí zájem o cokoliv. Rodiče si zase ze Střediska dělají takové „odkladiště dětí“. Některé ani nezajímá, na jaký kroužek dítě zapíše, hlavně aby končil například ve středu v 17:00. Další skupina rodičů má zase přehnaná očekávání. Podivují se tomu, že čtyřleté dítě po ročním absolvování sportovního kroužku pro předškoláky není například atletem. Děti už nemají v pedagogách vzor jako dřív a ztrácí k nim úctu.

Marta: Jako další rozdíl vnímám ukončení spolupráce se školami. Ne že by šlo o nějaké oficiální ukončení, ale školy přestaly mít o naše vykýřácké akce zájem. Dříve jsem pořádala osvětové besedy, na které jezdily přednášet osobnosti z celé republiky a kterých se účastnily pomalu všechny jablonecké základní i střední školy. Dnes už si každý „hrabe na vlastním písečku“. Školy mají svoje kroužky, své akce a nás chápou jako konkurenci.

Mezi negativní změny musím uvést horší shánění externích pracovníků. Také chybí nějaké celorepublikové sjezdy, kde by si ředitelé a vedoucí pracovníci i volnočasoví pedagogové mohli předávat informace a zkušenosti. To myslím dříve fungovalo lépe.

Dala by se jmenovat nějaká největší změna?

Marta: Za největší změnu považuji změnu klientely. Dříve Vikýř fungoval striktně pouze pro děti a mládež ze základních a středních škol. Dnes nabízíme zájmovou činnost pro děti téměř od porodu, až po seniory.

Co naopak zůstalo stejné?

Marta: Nezměnily se prostory (smích). Co zůstalo stejné je především nadšení zaměstnanců. Všichni zde pracují proto, že je to baví. A že si zde mohou realizovat své vlastní zájmy. Velká zásluha v tomto patří především externistům, to ti dělají Středisko takové, jaké je.

Andrea: Souhlasím s tím, že zůstala láska k dětem.

Děkuji za rozhovor.

Příloha.3: Rozhovor se zaměstnankyní Střediska volné času

Tanvald Libuší K.

Dobrý den, prosím o krátké představení vaší osoby, jak jste se k práci v organizaci dostala a od jakého roku zde pracujete?

Jmenuji se Libuše K., v domečku pracuji od roku 1985. Nastoupila jsem sem hned po maturitě na gymnáziu a byla to vlastně náhoda. Nedostala jsem se na vysokou školu pedagogickou, tak jsem hledala práci. V domečku (tenkrát Městský dům pionýrů a mládeže) jsem znala tehdejšího pana ředitele, protože jsem byla několik let aktivní členkou kroužku minikár při tomto MěDPM. Tak jsem se za ním šla poradit, jestli by nevěděl o nějakém místě pro mě. A pan ředitel zrovna sám někoho sháněl, a protože mě znal jako svědomitou a spolehlivou osobu, přijal mě. Doplnila jsem si vzdělání na střední pedagogické škole obor Vychovatelství a následně Učitelství pro mateřskou školu, a protože v domečku je práce rozmanitá a pracuje se zde s dětmi všech věkových kategorií, už jsem tu zůstala.

Na jaké pozici zde pracujete?

Pracuji na pozici pedagogická pracovníce – vedoucí oddělení. Což obnáší kromě organizování pravidelné a příležitostné zájmové činnosti také práci s externími pracovníky, administrativní a materiální zabezpečení činnosti kroužků. Sama vedu kytarové kroužky Kytara k táboráku a Výtvarně-keramický kroužek pro předškoláky a prvňáky. Na začátku svého působení v domečku jsem pracovala jako asistent trenéra kroužku minikár, vedla jsem kroužek Dívčí klub, kde se dívky učily ručním pracím (pletení, šití, háčkování, vyšívání), učily se základům správného stolování a etikety, vaření a pečení. Tehdy se konala i okresní soutěž Dívčích klubů, kde dívky předváděly modely, které si vlastnoručně vyrobily, prostíraly a připravovaly menu pro různé příležitosti dle zadání soutěže. Na mateřské dovolené jsem vedla kroužek Cvičení pro rodiče a děti.

Jaká byla organizace, když jste v ní začínala? A jak byste ji naopak mohla charakterizovat dnes?

Jak už jsem zmínila, v osmdesátých letech se naše organizace jmenovala Městský dům pionýrů a mládeže, po revoluci Městský dům dětí a mládeže, Dům dětí a mládeže a dnes jsme Středisko volného času. Změna názvu je z toho důvodu, že už nejsme zařízení pouze pro děti a mládež, ale nabízíme zde kroužky a akce i pro dospělé a seniory. Když

jsem tady začínala, působily tu hlavně sportovně zaměřené kroužky: minikáry, biatlon, lyžování (běh i sjezd), severská kombinace (závod sdružený), vodácký, stolní tenis. Později ještě přibyl cyklotrial a bikros. Hodně oblíbený byl Letecký modelář, kde si hlavně kluci stavěli modely letadýlek. Vždycky byl velký zájem i o rybářský kroužek.

V současnosti máme ze sportovních kroužků jen lyže běh, stolní tenis, volejbal, plavání a turistiku. Vznikl nový sport florbal, který je u dětí hodně oblíbený. Turistické kroužky byly jeden čas také na ústupu, ale nyní se děti zase k turistice vrací. Řekla bych, že je to tím, že rodiče pochopili, že je to pro jejich dítě mnohem lepší než sedět a koukat do tabletu. Velký zájem je o taneční kroužky, u nás se jedná o moderní tance a irské tance.

Rozšířili jsme nabídku tvořivé činnosti: výtvarné a keramické kroužky, hudební kroužky (kytara, bubínky, zobcová flétna – o tu už zájem není, protože ji často vyučují učitelky na I. Stupni ZŠ v rámci výuky), kroužek divadelní. V současné době je velmi oblíbený kroužek vaření a kutilský.

Jak se organizace proměnila? Co považujete za největší změnu?

Největší proměna naší organizace je v tom, že už nejsme zařízení jen pro děti a mládež, ale pro všechny věkové kategorie. Stále stejné je to, že pro podstatu našeho fungování jsou důležití nadšenci z řad externích pracovníků, kteří se ve svém volném čase věnují dětem za úplatu, která byla ještě donedávna zcela zanedbatelná. Jsou to lidé, kteří to nedělají pro výdělek, ale chtějí se věnovat dětem a předat jim své znalosti, zkušenosti a nadšení pro nějakou zájmovou aktivitu. Tito dobří lidé naštěstí stále jsou mezi námi, jak z řad pedagogů, tak i nepedagogičtí pracovníci, kteří si ještě kvůli tomu, aby tuto práci mohli vykonávat, udělali pedagogické minimum.

Co naopak zůstalo stejné?

O zájmové kroužky byl zájem vždycky. Ale myslím, že dnes je ta poptávka ještě větší. Čím dál tím více rodičů by chtělo dávat do kroužků již batolata. Některé děti jsou zájmovou činností zcela zahlcené a nemají čas si samy pohrát, fantazírovat, prostě jen tak být. Jsou celý den organizované. A to také není dobře. Taky se změnil přístup rodičů k dětem v tom směru, že děti jsou čím dál méně samostatné díky nadměrné péči rodičů. Na kroužky je často vozí autem a zase pro ně jezdí, i když zde je výborná dopravní obslužnost. V šatně ty menší děti nenechají ani samy obléct, radši je obléknou, protože je to rychlejší.

Děkuji za rozhovor.